

Afstudeerwerkstuk

EEN ONDERZOEK NAAR DE KANSSEN DIE RECREATIERUITERS
KUNNEN BIEDEN AAN DE MULTIFUNCTIONELE LANDBOUW IN
HET WESTERKWARTIER

Carlijn Ammerlaan

AERES HOGESCHOOL DRONTEN | HIPPIsche BEDRIJFSKUNDE

AFSTUDEERDOCENT:

GW. STOFFER

DATUM, PLAATS:

13 AUGUSTUS 2018, DRONTEN

Afstudeerwerkstuk

Een onderzoek naar de kansen die recreatieruiters kunnen bieden aan de multifunctionele landbouw in het Westerkwartier

Opdrachtgever: Mieke Theunissen, LTO Nederland

Datum, plaats: 13 augustus 2018, Dronten

Opgesteld door: Carlijn Ammerlaan

+31 6 25347202

3020764@aeres.nl

DISCLAIMER

Dit rapport is gemaakt door een student van Aeres Hogeschool als onderdeel van zijn/haar opleiding. Het is géén officiële publicatie van Aeres Hogeschool. Dit rapport geeft niet de visie of mening van Aeres Hogeschool weer. Aeres Hogeschool aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid voor enige schade voortvloeiend uit het gebruik van de inhoud van dit rapport.

Voorwoord

Dit onderzoek wordt geschreven door Carlijn Ammerlaan, vierdejaars student Hippische Bedrijfskunde aan de Aeres Hogeschool in Dronten. Ik ben op het onderwerp gekomen doordat mijn interesses liggen bij de multifunctionele landbouw en bij de paardenhouderij. De paardenhouderij en de multifunctionele landbouw zijn twee aparte sectoren binnen de land- en tuinbouw organisatie (LTO), echter komen deze sectoren heel erg met elkaar overheen en zijn er veel paardenbedrijven met een multifunctionele tak op het bedrijf. Denk aan zorgboerderijen met paarden, paarden coaching, paardenmelkerijen met verkoop aan huis. In dit onderzoek wordt er onderzocht wat voor kansen er zijn voor deze sectoren in regio Westerkwartier als deze twee sectoren gaan samenwerken.

Ik wil graag een aantal mensen bedanken. Ten eerste Gert Wim Stoffer, mijn afstudeerdocent en tevens mijn mentor. Dhr. Stoffer heeft mij goed geholpen bij het opzetten van het afstudeerwerkstuk en het begeleiden van mij richting het afstudeerjaar. Ook wil ik graag Mieke Theunissen bedanken voor het intensief helpen en begeleiden bij het schrijven van het vooronderzoek.

13 augustus 2018
Carlijn Ammerlaan

Inhoud

Voorwoord	2
Begrippenlijst.....	4
Samenvatting.....	5
Summary	6
Inleiding	7
Aanleiding onderzoek.....	7
Relevantie.....	7
Doelgroep	8
Literatuur onderzoek.....	8
Knowledge gap	13
Afbakening.....	13
Hoofdvraag en deelvragen	14
Doelstelling.....	14
Aanpak.....	15
Resultaten	17
Algemene informatie respondenten	17
Deelvraag 1: Wat wordt nu door multifunctionele landbouw al aangeboden aan de recreatieruiters?.....	18
Deelvraag 2: Waar hebben recreatieruiters behoefte aan tijdens het recreëren met het paard? ..	20
Deelvraag 3: Hoe kan het Westerkwartier recreatieruiters uit heel Nederland naar zich toe trekken?.....	25
Discussie	29
Conclusie	32
Aanbevelingen.....	33
Bibliografie	34
Bijlage 1 enquête ‘De behoefte van recreatieruiters’	36
Bijlage 2 algemene gegevens respondenten.....	40
Bijlage 3 artikel Nieuwe Oogst	43

Begrippenlijst

In het onderzoek zullen een aantal vak termen gebruikt worden. Wat er in dit onderzoek verstaan wordt onder deze termen zal hieronder worden toegelicht.

Multifunctionele landbouw

De multifunctionele landbouw (verbrede landbouw) is het ontplooiën van activiteiten op een agrarisch bouwblok, die ruimtelijk inpasbaar zijn en verbonden zijn aan de bestaande en te behouden agrarische bedrijfsvoering (Encyclo, 2018). Onder de multifunctionele landbouw vallen zes verbredingstakken.

1. Boerderijeducatie
2. Recreatie
3. Verkoop aan huis
4. Zorg
5. Agrarisch natuurbeheer
6. Kinderopvang

Normaal gesproken vallen op het gebied van paardenhouderij alleen fokkerijbedrijven en paardenmelkerijen onder agrarisch. Dat wil zeggen dat als een manege bedrijf of een pensionstal een nevenactiviteit heeft dat niet onder multifunctionele landbouw valt. Om het overzichtelijk te houden binnen dit onderzoek zullen ook alle paardenbedrijven met neventak die geen fokkerij of paardenmelkerij zijn, vallen onder de term multifunctionele landbouw.

Recreatieruiter

Recreatie: Alle activiteiten die in de vrije tijd plaatsvinden en ontspanning als doel hebben (Encyclo, 2018).

Ruiter: Iemand die op een paard rijdt (Encyclo, 2018).

Een recreatieruiter is een persoon die op het paard rijdt en recreëert met ontspanning als doel. Een recreatieruiter is dus niet of weinig actief op wedstrijden en heeft het uitoefenen van de wedstrijdssport niet als hoofddoel.

Om overzichtelijk in één term te spreken in dit onderzoek zal onder recreatieruiters iedereen vallen die met het paard recreëert. Denk hierbij ook aan personen die recreëren met het paard door met het paard voor de kar te rijden, of juist alleen wandelen met het paard.

Paardenregio

Deze term zal een aantal keer gebruikt worden in het onderzoek. In dit onderzoek is een paardenregio een regio waarbij de paardensport actief onder de aandacht gebracht wordt.

Samenvatting

Vanuit de Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland is er de vraag ontstaan hoe de multifunctionele landbouw en de paardenhouderij elkaar kunnen versterken. De Stichting Westerkwartier Paardenkwartier heeft een nieuw visieplan voor de paardensector in regio Westerkwartier gepresenteerd. Dit visieplan en de vraag vanuit de Land- en Tuinbouw Organisatie heeft geleid tot dit onderzoek. Omdat Stichting Westerkwartier Paardenkwartier zich voor het visieplan voornamelijk heeft gericht op de wedstrijdruiters, richt dit onderzoek zich op de behoefte van recreatieruiters. Voor het benodigde onderzoek is de volgende hoofdvraag geformuleerd:

“Hoe kunnen de behoeften van recreatieruiters kansen bieden aan de multifunctionele landbouw in het Westerkwartier?”

Nederland telt zo’n 400.000 actieve ruiters waarvan er 200.000 ruiters zijn aangesloten bij de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie (KNHS). Hieruit kan worden opgemaakt dat 200.000 ruiters die recreatief rijden. Jaarlijks worden er in Nederland zo’n 17 miljoen buitenritten gereden.

De multifunctionele landbouw is een groeiende sector binnen de landbouw. Momenteel telt Nederland 11.000 multifunctionele landbouwbedrijven met een omzet van 500 miljoen euro. Deze sector is nog steeds groeiend.

Om kwantitatieve informatie te verkrijgen is een enquête gehouden onder recreatieruiters. Voor het verkrijgen van kwalitatieve informatie zijn er interviews afgenomen onder twee multifunctionele landbouwondernemers en met de voorzitter van Stichting Westerkwartier Paardenkwartier.

Uit de enquête is er naar voren gekomen dat de recreatieruiters vrijwel alleen wat kunnen betekenen voor multifunctionele landbouwondernemers met verkoop aan huis en multifunctionele landbouwondernemers die zich richten op recreatie. De behoeften van recreatieruiters tijdens een rit van langer dan 15 kilometer is een tussenstop bij een boerderijwinkel of een stand die onderweg lokale producten verkoopt. Voor overnachtingen met het paard zijn kamperen bij de boer en een bed&breakfast op een boerderij populair onder de recreatieruiters.

Aanbevolen, voor de multifunctionele landbouwondernemers met recreatie en verkoop aan huis, wordt dan ook om in te spelen op deze behoeften om meer klanten te genereren. Voor multifunctionele landbouwondernemers met recreatie is het van belang om te zorgen voor mogelijkheden om paarden te stallen en voor ondernemers met verkoop aan huis is het aan te raden de verkoop uit te breiden door middel van de aanschaf van een stand om de producten elders te verkopen.

Verder wordt er aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar het versterken van de paardensector en de multifunctionele landbouw door middel van samenwerking. Mogelijk liggen hier kansen die nu niet worden benut.

Summary

From the Agriculture en Horticulture Organization of the Netherlands (named LTO), the question arose; how supportive agriculture and equine husbandry can strengthen each other. The 'Westerkwartier Paardenkwartier' Foundation has presented a new vision plan for the Horse sector in the 'Westerkwartier' region. This vision plan together with the demand from the LTO led to the start of this research. The Westerkwartier Paardenkwartier Foundation focused in its vision plan on contest riders. That is why this research is focussed on the interests of recreational riders. For this research the main question is formulated below:

How can the needs of recreational horse riders offer opportunities for multifunctional agriculture in the 'Westerkwartier' area?

The Netherlands has around 400.000 active horse riders of which 200.000 are members of the Royal Dutch Equestrian Sports Federation (KNHS). This means that the other 200.000 are recreational horse riders. Every year around 17 million outdoor trips are driven in the Netherlands.

Multifunctional agriculture is a growing sector within agriculture. Currently, the Netherlands has 11.000 multifunctional farms with a turnover of 500 million euros and this sector is still growing.

To obtain quantitative information, a survey was held among recreational horse riders. In order to obtain qualitative information, interviews were held among two multifunctional agricultural entrepreneurs and the chairman of the 'Westerkwartier Paardenkwartier' Foundation. The survey revealed that recreational horse riders can be of use for multifunctional agriculture entrepreneurs with home sales and entrepreneurs which have their focus on recreation. The needs of recreational horse riders during a trip of more than 15 kilometres is a stop at a farm shop or and that sells local products along the way. For overnight stays with the horse, camping on the farm and bed & breakfasts are popular among recreational horse riders.

Recommended, for the multifunctional agricultural entrepreneurs with leisure and home sales, is therefore to respond to these needs in order to generate more customers. For multifunctional agricultural entrepreneurs with recreation, it is important to provide opportunities for stalling horses and for entrepreneurs with home sales it is advisable to expand sales by purchasing a stand to sell the products elsewhere.

Furthermore, it is recommended to carry out follow-up research towards strengthening of the horse sector and multifunctional agriculture through cooperation. There may be opportunities that are currently not being used.

Inleiding

In dit hoofdstuk worden de aanleiding, doelgroep en de relevantie beschreven. Waarom is er voor dit onderwerp gekozen is. Waarom dit onderwerp relevant is en wie de doelgroep van het onderzoek is. Wie heeft er belang bij dit onderzoek?

Aanleiding onderzoek

Naar aanleiding van de modernisering van de Land- en Tuinbouw Organisatie, verder te lezen als LTO, is er de vraag ontstaan hoe de paardenhouderij gepositioneerd kan worden binnen de multifunctionele landbouw. LTO is benieuwd wat deze twee sectoren voor elkaar kunnen betekenen voor zowel de leden van LTO als voor de gehele maatschappij. Vanuit stichting Westerkwartier Paardenkwartier is er de vraag gekomen bij LTO Noord om van omgeving Westerkwartier een paardenregio te maken. Dit omdat er te weinig met de paardenhouderij gedaan zou worden in deze regio terwijl er hier veel paardenhouders actief zijn. Het Westerkwartier is in Nederland het gebied met de meeste paarden per vierkante kilometer. De provincie wil de paardenbranche in het Westerkwartier graag versterken en meer recreatie op alle gebieden van paardensport. De vraag van LTO over het positioneren van de paardenhouderij in de multifunctionele landbouw en de vraag vanuit het Westerkwartier aan LTO Noord worden gecombineerd in dit onderzoek. Wat zijn de kansen voor deze twee sectoren op het moment dat de sectoren gaan samenwerken en wat heeft de consument aan deze samenwerking in deze regio? Stichting Westerkwartier Paardenkwartier richt zich bij het creëren voornamelijk op de wedstrijdruiters. Na contact met de voorzitter van de stichting, Gerard Arkema, is de vraag gekomen om dit onderzoek te richten op recreatieruiters omdat de recreatieruiters kansen bieden voor de paardenhouders en de multifunctionele landbouwers in deze regio.

De multifunctionele landbouw is een sector met maatschappelijke betekenis. Dat wil zeggen dat de multifunctionele landbouwbedrijven direct contact hebben met de klant, gast, cliënt of consument. De paardenhouderij is net als de multifunctionele landbouw ook een sector die direct contact heeft met de klant, cliënt, gast of consument. Paardenhouderijen zijn er in verschillende bedrijfsniveaus waarin deze sector parallel loopt aan de multifunctionele landbouw. Zo zijn er paardenhouderijen die zich richten op de zorgtak, maar ook op het gebied van recreatie en horeca. Aanleiding voor dit onderzoek is dat de paardenhouderij en multifunctionele landbouw parallel aan elkaar lopen, maar enige samenwerking mist.

Relevantie

Naar schatting zijn er zo'n 6.600 paardenhouderijen in Nederland waarvan 30% pensionstalhouders zijn, 15% manegehouders, 1% handelsstal en 8% ruitersportretail (van Hal, Timmers, & Koning, Hippische monitor 2017, 2017). Deze bedrijfstakken in de paardenhouderij staan direct in contact met de maatschappij.

Nederland beschikt over zo'n 55.000 landbouwbedrijven. Van deze landbouwbedrijven zijn er ruim 11.000 multifunctionele landbouwbedrijven (Statline CBS, 2017). De 11.000 multifunctionele landbouwbedrijven staan net als in de hierboven genoemde de paardenhouderijen direct in contact met de maatschappij. In de landbouw wordt veel samengewerkt door middel van verschillende belangenorganisaties en studieclubs. In de paardenhouderij is te zien dat er veel minder samengewerkt wordt. Paardenhouders zijn terughoudend over de cijfers en kennis.

Dit onderzoek probeert daar verandering in te brengen door middel van de multifunctionele landbouw en de paardenhouderij in regio Westerkwartier te laten samenwerken. Samenwerking kan leiden tot het verbreden van kennis, het verbeteren van bedrijfsprocessen en het creëren van kansen. Op het moment dat dit onderzoek succesvol eindigt, zal dit onderzoek relevant zijn voor multifunctionele landbouwbedrijven en paardenhouders in heel Nederland.

Doelgroep

Het onderzoek wordt uitgevoerd in het Westerkwartier. De doelgroep van het onderzoek is dan ook de multifunctionele landbouwers en de paardenhouders in deze regio. Onder de doelgroep vallen ook ondernemingen die zijn aangesloten bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier en de leden van LTO Noord. In tabel 1 is weergegeven wat voor en hoeveel ondernemingen zijn aangesloten bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier. Bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier zijn twee ondernemingen met een multifunctionele tak bij de paardenhouderij. In regio Westerkwartier zitten twaalf LTO Noord leden met een multifunctionele tak op de op de onderneming of een paardenhouderij. Van de twaalf leden zijn er zes paardenhouders, vier multifunctionele landbouwers en één onderneming die een paardenhouder is in de zorglandbouw. De leden van LTO Noord met een multifunctioneel landbouwbedrijf zijn geen lid van de stichting.

Voor het creëren van een paardenregio heeft Stichting Westerkwartier Paardenkwartier de wedstrijdruiters als doelgroep. Doordat de stichting de wedstrijdruiters als doelgroep heeft, zal dit onderzoek zich richten op de recreatieve ruiters.

Literatuur onderzoek

Multifunctionele landbouw Nederland

Op veel land- en tuinbouw bedrijven worden niet alleen dieren gehouden en/of gewassen geteeld. Ongeveer 20% van de agrariërs pakt ook andere activiteiten op wat de landbouw verbindt met de maatschappij (Ypma, 2014). Deze activiteiten worden ook wel de multifunctionele landbouw genoemd. De multifunctionele landbouw bestaat uit zes deelsectoren. Deze sectoren zijn agrarische kinderopvang, agrarisch natuurbeheer, boerderijeducatie, plattelandstoerisme, boerderijverkoop & streekproducten en de zorglandbouw. De multifunctionele landbouw is een sector die nog steeds in omzet groeiend is. Tabel 2 is een overzicht van het aantal multifunctionele bedrijven in welke deelsector en de daar bijbehorende omzet tussen 2007 en 2013. Er is te zien dat er vooral in de agrarische kinderopvang een stijgende lijn zit in zowel het aantal bedrijven als de omzet.

Tak	Aandeel	Percentage
Fokkerij, opfok en ki	11	23,9%
Trainerstal	7	15,2%
Sportstal	4	8,7%
Verzorging (kliniek, fysio, gebit)	4	8,7%
Bouw (grondverzet, loon, zand en bouw)	4	8,7%
Manege	2	4,3%
Handelsstal	2	4,3%
Hoefsmederij	2	4,3%
Speciaalzaak dier/paard	2	4,3%
Sport- en fokstal	1	2,2%
Pensionstal	1	2,2%
Zorgboerderij	1	2,2%
Ezelhouderij	1	2,2%
Stamboek	1	2,2%
B&B met paard	1	2,2%
Agrarische makelaardij	1	2,2%
Energieadviesbedrijf	1	2,2%
	46	

Tabel 1 Aangesloten bedrijven stichting Westerkwartier Paardenkwartier

Totaaloverzicht omzetschatting voor 2007-2013 ^{a)}								
Sectoren	Aantal bedrijven				Totale omzet in mln euro			
	2007	2009	2011	2013	2007	2009	2011	2013
Zorglandbouw	756	870	1.050	1.100	45	63	80	95
Agrarische kinderopvang	20	64	209	219	4	14	20	26
Boerderijverkoop	2.850	3.000	3.300	2.720 ^{b)}	89	128	147	142 ^{b)}
Natuurbeheer ^{c)}	15.300	14.500	12.500	12.500	71	70	72	75
Recreatie	2.432	2.240	2.884	2.777	92	121	156	151
Educatie	500	500	800	800	1,5	1,7	2,2	2
TOTAAL					303	398	477	491

a) Het totaal aantal multifunctionele bedrijven is niet de som van de aantallen per sector. Meerdere bedrijven hebben activiteiten in 2 of meer sectoren.
b) Definitie aangescherpt voor 2013. Verkoop via winkels van anderen, waaronder webwinkels van anderen, wordt niet meer meegenomen.
c) Ontvangsten voor ganzen beperkt tot enkel de beheerpakketten.

Tabel 2 Totaaloverzicht omzetschatting voor 2007-2013 (Ypma, 2014)

Uit onderzoek (Kierkels & Ypma, 2012) is gebleken dat het besef groeit dat de multifunctionele landbouw een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud van specifieke plattelandskwaliteiten en regionale concurrentiekracht. Het ligt bijvoorbeeld voor de hand dat er multiplier effecten optreden, maar hierover zijn geen gegevens beschikbaar. Het multiplier effect – ook wel kettingreactie of sneeuwbaaleffect – ontstaat doordat multifunctionele ondernemers investeren, waardoor andere bedrijven in het gebied meer inkomsten hebben, die zij op hun beurt weer kunnen investeren. Voorbeelden hiervan zijn dat de ondernemer brood koopt bij de lokale bakker en vlees bij de lokale slager voor de nevenactiviteiten (bijvoorbeeld voor het ontbijt voor de B&B), of de ondernemers maken gebruik van de diensten van lokale chauffeurs, schoonmakers of cateraars (bijvoorbeeld chauffeursdiensten van chauffeurs door kinderen van school te laten halen om naar de buitenschoolse opvang gebracht te laten worden).

Uit hetzelfde onderzoek (Kierkels & Ypma, 2012) is gebleken dat er aanwijzingen zijn dat een bepaald niveau van multifunctionele bedrijvigheid in een gebied de aantrekkelijkheid voor bezoekers vergroot. Recreatie op de boerderij kan bijvoorbeeld het toeristisch-recreatief potentieel voor andere bedrijven vergroten, omdat zo een stroom bezoekers naar het gebied komt. Er kan dus een synergie ontstaan tussen verschillende activiteiten zoals recreatie, eetgelegenheden en overnachtingsmogelijkheden. Het gebied als geheel krijgt daardoor een grotere aantrekkingskracht, waar alle ondernemers, zowel agrarische als niet-agrarische, van kunnen profiteren.

Samenwerken

Veel bedrijven werken onderling samen, of met anderen in hun regio. Uit onderzoek (Kierkels & Ypma, 2012) onder 125 multifunctionele ondernemers bleek dat 85% samenwerkt, vaak met nogal wat verschillende partijen- van dorpsvereniging tot school en natuurorganisaties. Samenwerken biedt mogelijkheden om elkaar te ondersteunen en samen de regio op de kaart te zetten. Samenwerken leidt tot sterkere positie van het individuele bedrijf en het versterken van een bepaalde regio.

Multifunctionele landbouwbedrijven hechten veel belang aan samenwerken (Oostindie, Seuneke, van Broekhuizen, Hegger, & Wiskerke, 2011). Multifunctionele landbouwbedrijven hechten veel belang aan samenwerking met:

- De lokale overheid
- Multifunctionele bedrijven in eigen regio
- Nieuwe marktpartijen/afnemers
- Regionale kennisinstellingen
- Andere plattelandsondernemers in eigen regio

Andere potentiële samenwerkingspartijen als natuurorganisaties, landelijke kennisinstellingen en plattelandsondernemers buiten de eigen regio blijven hierbij achter, al bevestigt het onderzoeksmateriaal als geheel wel dat multifunctionele landbouwbedrijven samenwerking met

andere publieke en private partijen zeker van belang vinden om verdere bedrijfsontwikkeling te kunnen realiseren.

Regio Westerkwartier

Het Westerkwartier bestaat uit vier gemeentes in zuid west Groningen. De gemeentes waar het Westerkwartier uit bestaat zijn Zuidhorn, Marum, Leek en Grootegast. Per 1 januari 2019 is het Westerkwartier één gemeente (Herindeling.westerkwartier, 2017). Figuur 1 geeft weer waar het Westerkwartier in Nederland ligt.

Figuur 1 Ligging Westerkwartier in Nederland

Historie

De geschiedenis van het ontstaan van het landschap van Noord-Nederland gaat terug tot aan de ijstijden, het pleistoceen (2 miljoen v. Chr tot 10.000 v. Chr). In deze tijd was er geen mogelijkheid voor leven in Noord-Nederland. Circa 10.000 jaar geleden kwamen geleidelijk steeds meer dieren zoals lemmingen, wilde paarden en rendieren naar het noorden, gevolgd door de rendierjagers (Canon Westerkwartier, 2017).

Om niet te uitgebreid in te gaan op de geschiedenis zal er vooral ingezoomd worden op de geschiedenis van de landbouw in het Westerkwartier. In het Noordelijk Westerkwartier slibde eeuwenlang vruchtbare klei aan. Deze zware grond zorgde ervoor dat akkerbouw niet overal geschikt was. Tot ver in de 18e eeuw combineerden de keuterboertjes in het gebied daarom akkerbouw met veeteelt. Na het toeslaan van de rampzalige veepest in 1865 moesten veel boeren zich noodgedwongen beperken tot akkerbouw. Aan het eind van de 19e eeuw verbouwden ze haver, gerst, tarwe, erwten, bonen en vlas, en ook rogge, aardappelen en karwei. Rode en witte klaver zorgde voor veevoer en verbetering van de grond. Koolzaad leverde de koolzaadolie waarop olielampen brandden, tot rond 1870 petroleum en gasverlichting de koolzaadolie verdrongen. Rond 1900 werd veel mosterdzaad, kanariezaad, mangelwortel en beetwortel (suikerbieten) verbouwd. Veel van deze producten verdwenen na 1950. Mechanisatie en schaalvergroting veranderden de landbouw ingrijpend (Canon westerkwartier, 2017).

Inwoners

Het Westerkwartier telt in 2017 ruim 60.000 inwoners verdeeld over de vier gemeenten (Statline, 2017). De bevolking in deze regio is over de afgelopen 3 jaar ligt gegroeid. De regio telde in 2015 60.645 inwoners en is met 0.6% gegroeid naar 61.056 inwoners in 2017.

Gemeente	2015	2016	2017
Zuidhorn	18733	18794	18859
Leek	19478	19536	19643
Grootegast	12123	12155	12166
Marum	10311	10305	10388
Totaal	60645	60790	61056

Tabel 3 Aantal inwoners Westerkwartier (Statline CBS, 2017)

Demografische druk

De verhouding tussen het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar is de demografische druk. Dit cijfer geeft inzicht in de verhouding van het niet-werkende deel van de bevolking tot het werkende deel van de bevolking (Begrippen, 2017). De demografische druk in het Westerkwartier is momenteel gemiddeld 77,35%. Naar verwachting zal de

demografische druk in het Westerkwartier in 2040 uitkomen op gemiddeld 107,25% (Grijze druk per gemeente, 2017). Dit is een flinke stijging wat veroorzaakt wordt doordat de babyboom generatie in die jaren zal uitsterven.

Landbouw

De landbouw speelt een grote rol in Groningen, de kleigronden in Groningen zijn met name goed voor de akkerbouw. 4,7% van het totaal aantal landbouwbedrijven in Nederland is gevestigd in Groningen. In tabel 4 is een overzicht te zien met het totale aantal landbouwbedrijven en het aantal bedrijven met verbredingsactiviteiten, of te wel de multifunctionele landbouwbedrijven.

Landbouw Groningen		2003	2005	2011	2013	2016
	Totaal aantal landbouwbedrijven	3 752	3 634	3 277	3 215	2 630
Verbredingsactiviteit	Verkoop aan huis	164	167	129	124	86
	Agrotoerisme	63	79	80	76	32
	Zorglandbouw	13	25	36	33	23
	Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	1 092	854	709	609	374
	Agrarische kinderopvang	.	.	11	16	7
	Boerderij educatie	.	.	41	44	30

Tabel 4 Multifunctionele landbouwbedrijven Groningen (Statline CBS, 2017)

Stichting Westerkwartier Paardenkwartier

De stichting Westerkwartier Paardenkwartier bestaat nog niet zo lang, namelijk sinds maart 2009. Het is een initiatief van hippische ondernemers uit het Westerkwartier, opgericht op advies van de provincie Groningen en LTO Groningen. Het Westerkwartier is het gebied met de meeste paarden per vierkante kilometer in Nederland. De provincie wil de paardenbranche in het Westerkwartier graag versterken en meer recreatie bieden op alle gebieden van paardensport.

Stichting Westerkwartier Paardenkwartier richt zich op een aantal speerpunten:

- Kennis uitwisselen tussen hippische ondernemers
- Het promoten van het Hippisch Westerkwartier o.a. door middel van deze website
- Ontwikkeling van ruiter- en menroutes & toerisme
- Het verbeteren van het vestigingsklimaat voor hippische ondernemers in het Westerkwartier
- Het realiseren van een opleidingscentrum voor de hippische branche in het Westerkwartier (Westerkwartier Paardenkwartier, 2017).

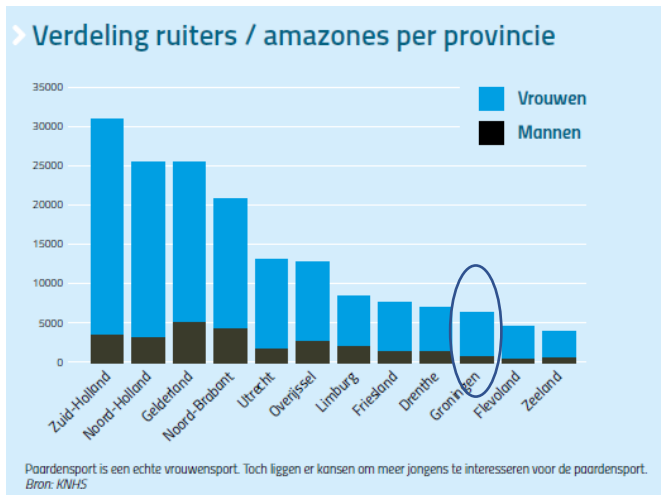
Hippische sector Nederland

Volgens Hippische monitor 2017 (van Hal, Timmers, & Koning, Hippische monitor 2017, 2017) is naar schatting de totale omzet in de gehele hippische sector €1,2 miljard. De economische waarde van export paarden in 2015 was €276 miljoen. Op de olympische spelen in 2016 verschenen er 46 Nederlands gefokte paarden aan de start. Al deze feiten geven aan dat Nederland wereldwijd een gewaardeerde hippische sector heeft. De hippische sector levert een belangrijke economische bedrage voor Nederland.

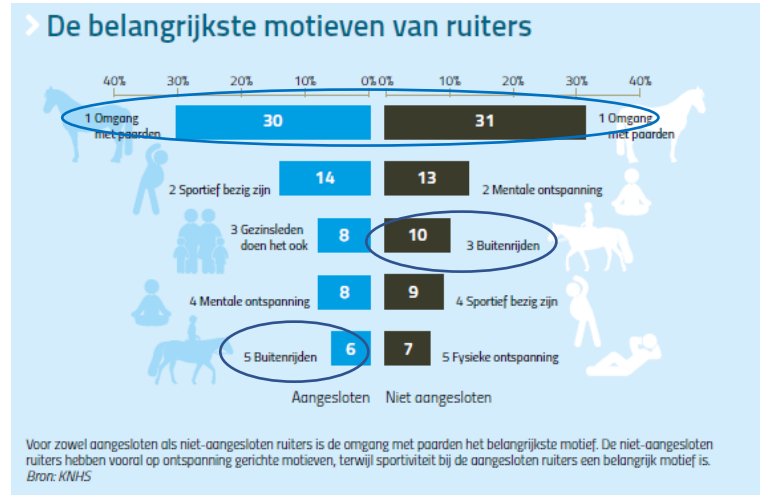
Algemene ruiterkenmerken

In tabel 5 is te zien hoeveel ruiters er actief zijn in Groningen. Zoals te zien is, is dat het overgrote deel van de ruiters niet in Groningen zit maar in Zuid-Holland, Noord-Holland, Noord-Brabant en Gelderland (van Hal, Timmers, & Bartels, Hippische monitor 2016, 2016). Uit het Nationaal Ruiteronderzoek (van Hal, Timmers, & de Koning, Hippische monitor 2017, 2017) is naar voren gekomen dat 97,4% van de respondenten vrouw is en 2,6% is man. De meeste ruiters zijn tussen de 20 en de 35 jaar oud. Dat er niet veel ruiters actief zijn in Groningen kan kansen bieden voor regio Westerkwartier om zich te

ontwikkelen als een sterke regio met samenwerking tussen de multifunctionele landbouw en paardenhouderij. Op het moment dat uit de onderzoeksresultaten zal blijken dat de multifunctionele landbouw en de paardenhouderij elkaar kunnen versterken staat het Westerkwartier als paardenregio sterk. Wanneer dit landelijk bekend zal worden, is er een kans voor de paardenhouderij en multifunctionele landbouw om de ruiters uit andere provincies naar de regio te laten komen.

Tabel 5 Verdeling ruiters/amazones per provincie (van Hal, Timmers, & Bartels, Hippische monitor 2016, 2016)

Figuur 2 De belangrijkste motieven van ruiters (van Hal, Timmers, & Bartels, Hippische monitor 2016, 2016)

Recreatie ruiters

Recreatie zijn alle activiteiten die in de vrije tijd plaatsvinden en ontspanning als doel hebben. Recreatie ruiters zijn dus ruiters die paardrijden met ontspanning en plezier als doel. Nederland telt zo'n 400.000 actieve ruiters waarvan 200.000 ruiters aangesloten zijn bij de KNHS (Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie). 200.000 ruiters zijn niet aangesloten bij de KNHS en zullen vooral op een recreatieve manier paardrijden. Op jaarbasis zijn in Nederland 17 miljoen buitenritten (KNHS, 2015). Dit getal laat zien dat er in Nederland actief gebruikt gemaakt wordt van de recreatie mogelijkheden voor de hippische sector.

In figuur 2 is te zien wat de belangrijkste motieven zijn van ruiters. Deze tabel is ingedeeld in bij de KNHS aangesloten ruiters en niet bij de KNHS aangesloten ruiters. Voor regio Westerkwartier maakt het niet uit of de ruiters wel of niet aangesloten zijn bij de KNHS. Er is te zien dat het grootste gedeelte van de ruiters de omgang met paarden belangrijk vindt, bij zowel de aangesloten ruiters als de niet aangesloten ruiters is dit het geval. Bij 10% van de ruiters bij de niet aangesloten ruiters vindt buitenrijden een belangrijk motief en bij de aangesloten ruiters is dat 6%. Doordat het onderzoek zich richt op de recreatieruiter zijn vooral de cijfers van buitenrijden, omgang met paarden en mentale ontspanning van belang om mee te nemen in het onderzoek.

In Nederland zijn er verschillende verenigingen en organisaties die zich inzetten voor de recreatie ruiter. De KNHS richt zich naast de wedstrijdssport ook op buitenrijden. Zo organiseren KNHS verenigingen en FNRS ruitersportcentra (Federatie Nederlandse Ruitersportcentra) ritten onder de naam 'Enjoy the ride'. Dit zijn ritten die door heel Nederland georganiseerd worden en inmiddels een goede naam hebben opgebouwd omdat deze ritten goed en veilig georganiseerd zijn. Ruiters hechten hier veel waarde aan. Stichting Westerkwartier Paardenkwartier heeft een 16-tal ruiterroutes ontwikkeld waarbij de recreatieruiter kennis kan maken met het Westerkwartier.

Knowledge gap

Uit het literatuur onderzoek is gebleken dat de multifunctionele landbouw veel belang hecht aan samenwerken andere partijen uit dezelfde regio als waar de multifunctionele landbouwbedrijven gevestigd zijn. Multifunctionele landbouwbedrijven werken vooral samen met:

- De lokale overheid
- Multifunctionele bedrijven in eigen regio
- Nieuwe marktpartijen/afnemers
- Regionale kennisinstellingen
- Andere plattelandsondernemers in eigen regio

Het is dus bekend dat de multifunctionele landbouw samenwerkt voor het versterken van de sector en de contacten met de omgeving hierdoor onderhoudt. Het is ook bekend dat stichting Westerkwartier Paardenkwartier zich bezighoudt met het ontwikkelingen van ruiter- en menroutes en toerisme.

Een behoefteonderzoek naar de behoefte van recreatieruiters is nog niet eerder uitgevoerd. Wel heeft de KNHS in 2015 'Het grote paardensport onderzoek' gehouden (KNHS, 2015). Dit onderzoek heeft in kaart gebracht wie de Nederlandse paardensporters zijn, wat de motivatie voor de paardensport is, het gedrag tijdens en naast het paardrijden en de wensen, interesses en behoeften.

Verder is er mail contact geweest met de Nederlandse Vereniging Vrijetijd Ruiters (NVVR). Deze vereniging heeft bevestigd dat er geen dergelijk onderzoek is geweest naar de behoefte van de recreatieruiters.

Het is niet bekend wat de kansen zijn voor de multifunctionele landbouw in de paardenhouderij als de regio een paardenregio is. In dit geval gaat het om het Westerkwartier. Recreatieruiters komen naar deze regio. Wat voor invloed kunnen deze ruiters hebben op de multifunctionele landbouw en wat zijn de kansen voor de multifunctionele landbouwondernemers als de recreatieruiters naar de regio komen?

Afbakening

Het onderzoek zal, zoals eerder genoemd, op regionaal niveau uitgevoerd worden. De regio waar dit onderzoek zal plaatsvinden is het Westerkwartier in Groningen.

Het onderzoek richt zich alleen op multifunctionele landbouwbedrijven en de paardenhouderij. Andere vormen van landbouwbedrijven zullen uitgesloten worden bij dit onderzoek. Deze twee sectoren lopen parallel aan elkaar wat betekent dat de sectoren direct contact hebben klant, cliënt, gast of consument. Om het onderzoek af te bakenen zal de focus liggen op de recreatieruiters.

Hoofdvraag en deelvragen

Hoofdvraag

Hoe kunnen de behoeften van recreatieruiters kansen bieden aan de multifunctionele landbouw in het Westerkwartier?

Bij de hoofdvraag zal er onderzocht worden wat de behoefte van recreatieruiters is tijdens het recreëren met het paard en hoe de multifunctionele landbouwondernemers in regio Westerkwartier hier op in kunnen spelen. Het belangrijkste is dat vraag en aanbod in evenwicht zijn. Het zou ook kunnen zijn dat de recreatieruiter helemaal geen behoefte heeft aan een paardenregio die samenwerkt met de multifunctionele landbouw. Deze vraagstukken zullen onderzocht worden en door middel van de deelvragen zal er een antwoord op de hoofdvraag komen.

Deelvragen

1. *Wat wordt nu door multifunctionele landbouw al aangeboden aan de recreatieruiters?*

Bij de eerste deelvraag zal er onderzocht worden of en hoe de multifunctionele landbouw al samenwerkt met andere partijen in het Westerkwartier. Uit het literatuuronderzoek is gebleken dat multifunctionele landbouwbedrijven al wel samenwerken met andere partijen en bij deze deelvraag zal onderzocht worden of en hoe dit gedaan wordt in het Westerkwartier.

2. *Waar hebben recreatieruiters behoefte aan tijdens het recreëren met het paard?*

De tweede deelvraag zal onderzoeken waar de recreatieruiters behoefte aan hebben tijdens het maken van een buitenrit of een vakantie met hun paard. Door deze deelvraag te onderzoeken zal er duidelijk worden waar de recreatieruiters behoefte aan hebben tijdens het recreëren met hun paard, wat belangrijk is om te weten voor de multifunctionele landbouwondernemers.

3. *Hoe kan het Westerkwartier recreatieruiters uit Nederland naar zich toe trekken?*

Bij de derde deelvraag zal er onderzocht worden hoe de aantrekkelijkheid van de regio onder de aandacht gebracht kan worden bij recreatieruiters uit heel Nederland. Dit zal een impuls geven aan de paardenhouderij en aan multifunctionele bedrijven in deze regio.

Doelstelling

Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is de multifunctionele landbouwondernemers en paardenhouders de kansen presenteren die het Westerkwartier, als paardenregio, heeft door in te spelen op de behoefte van recreatieruiters.

De verwachting van het onderzoek is dat de paardenhouderij en multifunctionele landbouw elkaar kunnen gaan versterken en samen kunnen inspelen op de behoefte van de recreatie ruiters die naar de regio zullen komen als het Westerkwartier een paardenregio is.

Aanpak

In dit hoofdstuk worden de materiaal en methode toegelicht. Eerst wordt er een proefopzet van het onderzoek uitgewerkt, vervolgens ‘materiaal’ waarbij er uitgelegd wordt wat voor variabelen er onderzocht of gemeten zijn en daarna ‘methoden’, hoe die variabelen onderzocht zijn. Dit wordt per deelvraag uitgelegd.

Het type onderzoek dat is uitgevoerd is zowel een kwalitatief als kwantitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek wordt ingezet wanneer inzicht gewenst is in achterliggende argumenten en gedachtegangen van een bepaalde doelgroep. In dit onderzoek zijn dat de argumenten en gedachtegangen zijn van de paardenhouders, multifunctionele landbouwers en recreatieruiters in regio Westerkwartier. Kwantitatief onderzoek probeert cijfers te achterhalen waarbij de resultaten vaak zijn uitgedrukt in cijfers (scribbr, 2017) Het onderzoek is een exploratief onderzoek. Een exploratief onderzoek wordt ook wel een verkennend onderzoek genoemd. De onderzoeker weet nog niet helemaal wat voor resultaten er gevonden gaan worden en welke kant het onderzoek op gaat (Scribbr, 2017).

Deelvragen

Er wordt per deelvraag uitgelegd hoe het antwoord op de deelvraag onderzocht is.

1. Wat wordt nu door multifunctionele landbouw al aangeboden aan de recreatieruiters?

Voor deze deelvraag zijn er interviews gehouden worden met verschillende ondernemers. Omdat de interviews met verschillende ondernemers gehouden zijn er per type ondernemer verschillende interviews gemaakt. Dit waren semigestructureerde interviews. Bij semigestructureerde interviews worden er wat algemener geformuleerde vragen opgesteld, maar er mag van die vragen afgeweken worden om dieper in te gaan op een antwoord wat de ondervraagde zal geven. Er zijn interviews afgenomen met de volgende partijen:

- Firma Bisschop uit Oldehove, deze firma heeft een melkveehouderij met een kaasmakerij wat verkocht wordt aan huis
- Ande Niedijk uit Enumatil, Ande Niedijk is een biologische melkveehouder die 15 koeien per jaar slacht en het vlees van die koeien verkoopt aan huis
- Sytze van Dellen, voorzitter stichting Westerkwartier Paardenkwartier

2. Waar hebben recreatieruiters behoefte aan tijdens het recreëren met het paard?

Om een goed beeld te krijgen van de behoefte van de recreatieruiter is er een enquête uitgezet gericht op de recreatieruiters uit heel Nederland. Op deze manier is er een duidelijk beeld ontstaan waar recreatieruiters behoefte aan hebben en waar de multifunctionele ondernemers en paardenhouders in het Westerkwartier samen wel of niet op in kunnen spelen. De enquête is verspreid via Facebook en het paardenforum Bokt.nl. Bokt.nl is een paardenforum waar ruim honderdduizend mensen uit de paardensector actief op zijn, dit zijn zowel wedstrijdruiters als recreatieruiters. Hierdoor is er een groot bereik voor de enquête. Op Facebook zijn verschillende pagina's voor de paardensector actief waar de enquête gedeeld kan worden. Voor een representatief resultaat worden er minimaal 370 respondenten verwacht. Dit is berekend met een foutenmarge van 5% en betrouwbaarheidsniveau van 95% (checkmarket, 2018).

3. Hoe kan het Westerkwartier recreatieruiters uit heel Nederland naar zich toe trekken?

De derde deelvraag is onderzocht door middel van de enquête die ook voor deelvraag twee gebruikt is. De enquêtevragen zijn zo opgesteld dat ook op deze deelvraag antwoord is gekomen. Naar aanleiding van de enquête resultaten is er naar voren gekomen wat de behoefte is van de recreatieruiters en in hoeverre recreatieruiters bereid zijn om eventueel een langere afstand af te leggen met hun paard voor een buitenrit en/of vakantie.

De enquête is te vinden in bijlage 1.

Resultaten

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag zullen eerst de deelvragen beantwoord moeten worden. In dit hoofdstuk wordt er per deelvraag de resultaten van de enquête en de interviews verwerkt om op deze manier een antwoord op de deelvragen te geven.

Algemene informatie respondenten

De enquête is 10 april tot 19 april 2018 online geweest en heeft 206 respondenten die de enquête volledig afgewerkt hebben, 96 respondenten hebben de enquête niet afgemaakt.

Van de respondenten is 99% vrouw en 1% man. Het merendeel van de respondenten is met 33,5% tussen de 21 en 25 jaar oud. De meeste respondenten zijn afkomstig uit de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland, Noord-Brabant en Gelderland.

99% van de respondenten verstaat onder een buitenrit rijden in het bos/over de weg of op het strand.

Er zijn verschillende types recreatieruiters. 43,2% van de respondenten geeft aan geen behoefte te hebben aan de wedstrijdsport en daarom recreatieruiter is. Van de respondenten heeft 12,1% voor de optie 'anders' gekozen. Uit deze optie is er vier keer naar voren gekomen dat het paard met pensioen is of niet geschikt is voor wedstrijden waardoor deze ruiters recreatie ruiters zijn. Verder zijn er zeven respondenten die voornamelijk in de bak, en buitenritten rijden. Eén respondent geeft aan wel wedstrijden te rijden en traint voor deze wedstrijden tijdens een buitenrit.

25,7% van de respondenten geeft aan 0-10 keer per jaar een buitenrit te rijden en 21,8% van de respondenten geeft aan tussen de 50 en de 60 keer per jaar buiten te rijden. 11,2% heeft voor de optie 'anders' gekozen. 11,2% van de respondenten heeft voor de optie 'anders' gekozen. Daarvan geeft 73,9% aan meer dan 60 keer per jaar op buitenrit te gaan.

Van de respondenten kan 71,4% vanaf stal met het paard naar bos, strand en heide rijden en hoeft dus niet met het paard op transport.

Deze gegevens zijn terug te vinden in bijlage 2.

Deelvraag 1: Wat wordt nu door multifunctionele landbouw al aangeboden aan de recreatieruiters?

Deze deelvraag wordt beantwoord door middel van interviews met de voorzitter van Stichting Westerkwartier Paardenkwartier, Sytze van Dellen en multifunctionele landbouwondernemers zonder activiteiten met paarden.

Stichting Westerkwartier Paardenkwartier

De stichting Westerkwartier Paardenkwartier bestaat nog niet zo lang, namelijk sinds maart 2009. Het is een initiatief van hippische ondernemers uit het Westerkwartier, opgericht op advies van de provincie Groningen en LTO Groningen. Het Westerkwartier is het gebied met de meeste paarden per vierkante kilometer in Nederland. De provincie wil de paardenbranche in het Westerkwartier graag versterken en meer recreatie op alle gebieden van paardensport.

Stichting Westerkwartier Paardenkwartier richt zich op een aantal speerpunten:

- Kennis uitwisselen tussen hippische ondernemers
- Het promoten van het Hippisch Westerkwartier o.a. door middel van deze website
- Ontwikkeling van ruiters- en menroutes & toerisme
- Het verbeteren van het vestigingsklimaat voor hippische ondernemers in het Westerkwartier
- Het realiseren van een opleidingscentrum voor de hippische branche in het Westerkwartier (Westerkwartier Paardenkwartier, 2017).

In juli 2018 heeft stichting Westerkwartier Paardenkwartier een nieuw visieplan (Huizinga, 2018) gepresenteerd, 'Het Westerkwartier, een lonkend perspectief'. In dit visieplan wordt met name de focus gelegd op de wedstrijdsport maar op het landschap en de toerisme rondom de paardensector in het Westerkwartier. Het Westerkwartier kent 48 multifunctionele landbouwbedrijven. Dit zijn voornamelijk bedrijven met verbredingstakken zoals een boerderijwinkel, kamperen bij de boer of het opwekken van windenergie. Daarnaast is de rust en ruimte die het platteland biedt de basis voor de doorontwikkeling van bedrijfstakken. Vanaf 2007 is er al een sterke stijging van het aantal zorgboerderijen waarneembaar. Ook appartementen en Bed&breakfasts en dergelijke spelen er op in en profiteren. Nieuwe Oogst bracht 17 juli jl. een artikel uit over dit visieplan. Dit artikel te zien in bijlage 3.

Bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier zijn 44 bedrijven uit de regio aangesloten. Onder deze bedrijven zijn er drie bedrijven die in de buurt komen van multifunctionele landbouw aangesloten. Dit is Lima Zorg, bed & breakfast Bothe en Ezelpark Poelman. Vanuit deze bedrijven is er samenwerking met de overige bedrijven die aangesloten zijn bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier. De stichting heeft een 16-tal ruiters- en menroutes uitgezet. De startpunten van deze routes zijn bijna altijd bij bedrijven die zijn aangesloten bij de stichting.

Lima Zorg

Lima staat voor leven, inspiratie, motivatie en aandacht en is aangesloten bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier. Lima Zorg is een zorgboerderij en biedt een dynamische werkplek met zorg voor iedereen onder professionele ondersteuning. De boerderij heeft verschillende dieren die verzorgd worden door de cliënten waaronder paarden, geiten, honden, kippen, tortelduiven en poezen. Lima Zorg is lid bij de stichting omdat de oprichters van de zorgboerderij altijd actief zijn in de paardenwereld. 'De meerwaarde die wij kunnen bieden aan de stichting is dat wij een andere kijk op paarden hebben dan de paardensport, wij werken met paarden op therapeutisch gebied en wij werken aan het zelfvertrouwen van onze cliënten met de paarden.' Aldus Lida Veenstra van Lima Zorg. 'Voor de zorgboerderij heeft de stichting niet heel veel meerwaarde, wij zijn vooral aangesloten omdat de paardensport onze interesse heeft'.

Ezelpark Poelman

Ezelpark Poelman is niet echt een multifunctioneel landbouwbedrijf maar wel een bedrijf dat zich richt op toerisme in de regio en dat aangesloten is bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier. Ezelpark Poelman biedt een groot aantal verschillende diensten en activiteiten aan. Zo verhuurt Ezelpark Poelman ezels voor ezelwandelingen, kamelen voor allerlei evenementen en kamelen voor kameel wandelingen. De activiteiten zijn uitgebreid met een stalhouderij en koetsenverhuur. Ezelpark werkt op het gebied van paarden samen met Western Stable Westerkwartier.

Bohte bed&breakfast

Bohte bed&breakfast is ook geen multifunctioneel landbouwbedrijf maar net als Ezelpark Poelman richt de bed&breakfast op recreatie in het Westerkwartier. Bij deze bed&breakfast is het mogelijk op vakantie te gaan met een eigen paard en zit aangesloten bij stichting Westerkwartier Paardenkwartier.

Interviews

Sytse van Dellen, voorzitter stichting Westerkwartier Paardenkwartier, geeft in een interview aan dat er, op de bedrijven die net zijn aangegeven na, geen samenwerking in de regio is met de multifunctionele landbouw. Volgens van Dellen is er vanuit de stichting wel interesse in samenwerking met de multifunctionele landbouwsector uit de regio. Dat er momenteel geen samenwerking plaats vindt tussen deze twee sectoren is bevestigd door de firma Bisschop uit Oldehove en Ande Niedijk uit Enumatil. Deze twee bedrijven hebben beide een melkveehouderij met verkoop aan huis. De firma Bisschop maakt voornamelijk zelf kaas, maar verwerkt de zuivel ook tot yoghurt en verkoopt dit aan huis. Ande Niedijk is een biologische melkveehouderij met Groningse blaarkoppen. Dit bedrijf slacht 15 koeien per jaar en dit vlees wordt aan huis verkocht. Verder wekt dit bedrijf windenergie op wat ook als multifunctionele tak beschouwd wordt.

Firma Bisschop heeft in het interview aangegeven dat er niet met andere partijen wordt samengewerkt vanuit hun bedrijf. De interesse naar samenwerking is er wel naar maar niet met de paardensector. De firma geeft aan dat dit niet het interesse gebied is en heeft het te druk om tijd te steken in iets waarin de firma niet geïnteresseerd is.

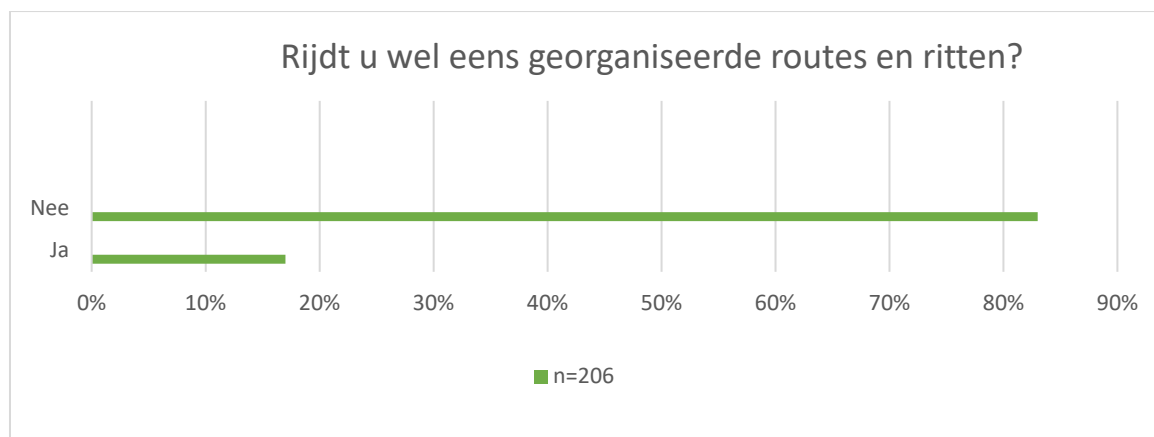
Ande Niedijk geeft in het interview aan samen te werken met diverse partijen uit de regio. Dit zijn voornamelijk afnemers van het vlees dat Ande Niedijk produceert. Zo gaat het vlees naar een buurtsupermarkt, een theehuis in de buurt en cateraars in de buurt. Verder wordt er vlees verkocht aan particulieren in de winkel aan huis. Het gebeurt geregeld dat en restaurants vlees willen afnemen van Ande Niedijk. Vaak zijn het exclusieve stukken vlees wat Ande Niedijk wilt bewaren voor de particuliere vaste klanten. Er worden te weinig koeien geslacht voor vaste vleeslevering aan restaurants. Op het gebied van samenwerking met de paardensector wordt er volgens Ande Niedijk niks gedaan. Zowel vanuit het bedrijf niet als vanuit de multifunctionele landbouw sector niet. Ande Niedijk geeft aan geïnteresseerd te zijn om in te spelen op de kansen die recreatieruiters kunnen bieden maar dit wordt dan meer een tak voor de eventuele opvolger voor het bedrijf. De ondernemers die nu op het bedrijf zitten geven aan 'te oud' te zijn om in te gaan spelen op de kansen.

Deelvraag 2: Waar hebben recreatieruiters behoefte aan tijdens het recreëren met het paard?

Door middel van enquête 'De behoefte van recreatie ruiters', gehouden onder recreatie ruiters, zal er antwoord gegeven worden op de vraag waar recreatie ruiters behoefte aan hebben tijdens het recreëren met het paard.

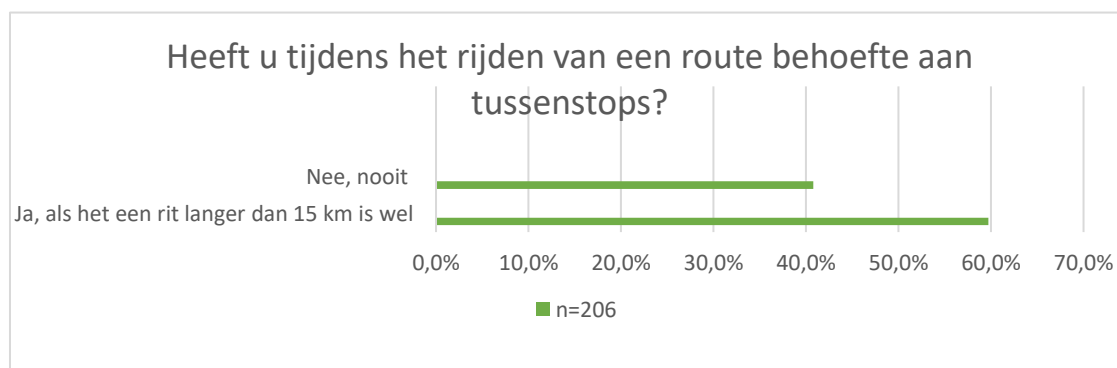
Behoefte tijdens een rit

Het is van belang om te weten of er veel recreatieruiters zijn die georganiseerde routes en ritten rijden. Georganiseerde routes in het Westerkwartier kunnen namelijk samenwerken met multifunctionele landbouwondernemers om in te spelen op de behoeftes van de recreatieruiters tijdens een georganiseerde rit. Volgens figuur 3 geeft 17% van de respondenten aan wel eens georganiseerde routes en ritten te rijden. 83% van de respondenten geeft aan dit niet te doen. Toch zijn deze respondenten wel recreatieruiters die regelmatig buitenritten rijden met het paard.

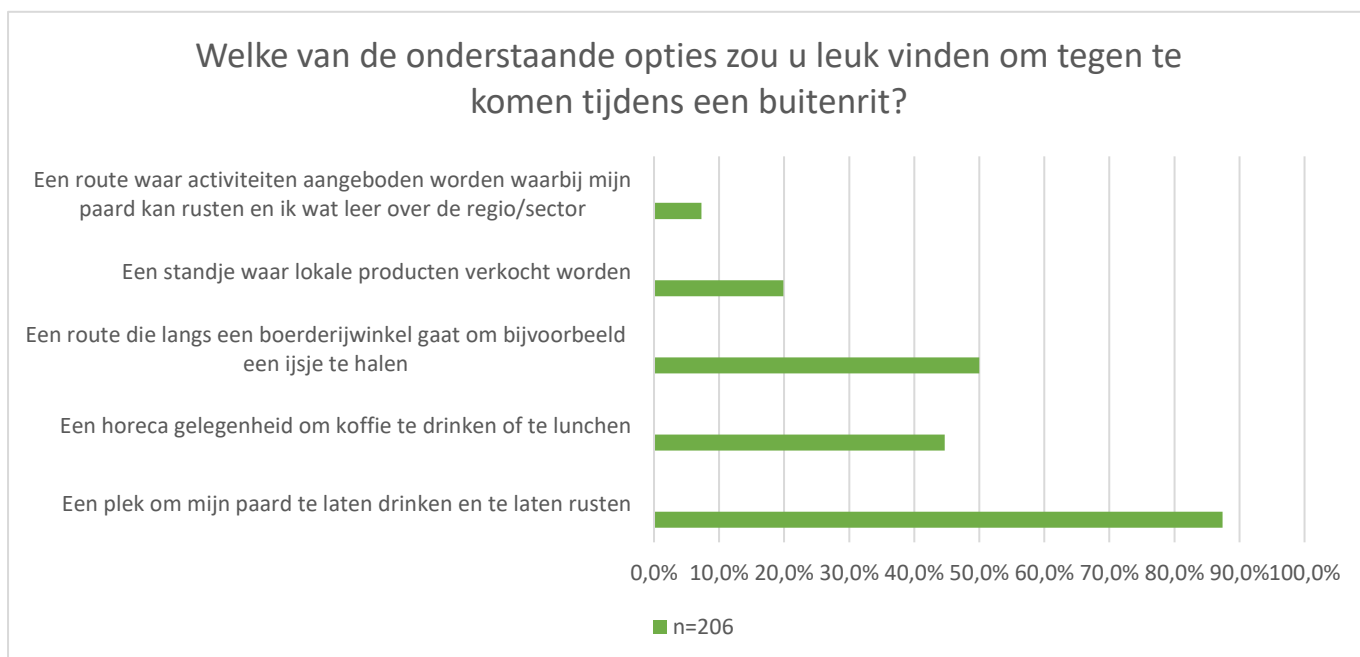
Figuur 3 resultaat voor het rijden van georganiseerde routes en ritten

Een meerderheid van de respondenten, namelijk 59,7%, geeft in figuur 4 aan behoefte te hebben aan tussenstops tijdens een rit als de rit langer is dan 15 kilometer. Van de 59,7% respondenten die behoefte hebben aan tussenstops vindt 54,5% van de respondenten het leuk om tijdens een stop een boerderij winkel tegen te komen. 19,4% van de respondenten vindt het leuk om een stand tegen te komen die lokale producten zoals eten en drinken verkoopt en 6,5% van de respondenten zou het leuk vinden om een tussenstop tegen te komen waarbij er wat geleerd kan worden over de sector of regio, waarbij het paard kan rusten. Voor de multifunctionele landbouw zijn dit interessante gegevens. De overige respondenten die behoefte hebben aan een tussenstop willen graag een horeca gelegenheid tegen komen of een plek waar het paard kan uitrusten en kan drinken.

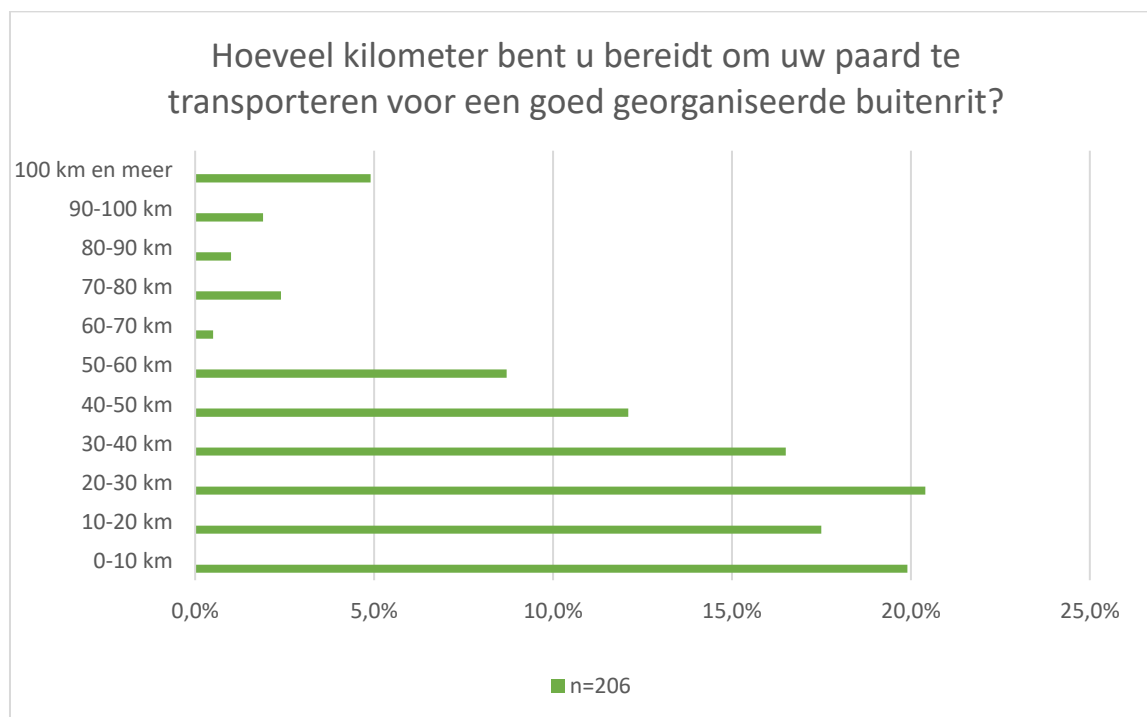
Figuur 4 resultaat behoefte aan tussenstops

51,7% van de respondenten die georganiseerde routes en ritten rijden zou het leuk vinden om een boerderijwinkel tegen te komen of een stand die lokale producten verkoopt, dit is te zien in figuur 5.

Figuur 5 resultaat welke opties respondenten onderweg het liefst tegen komen

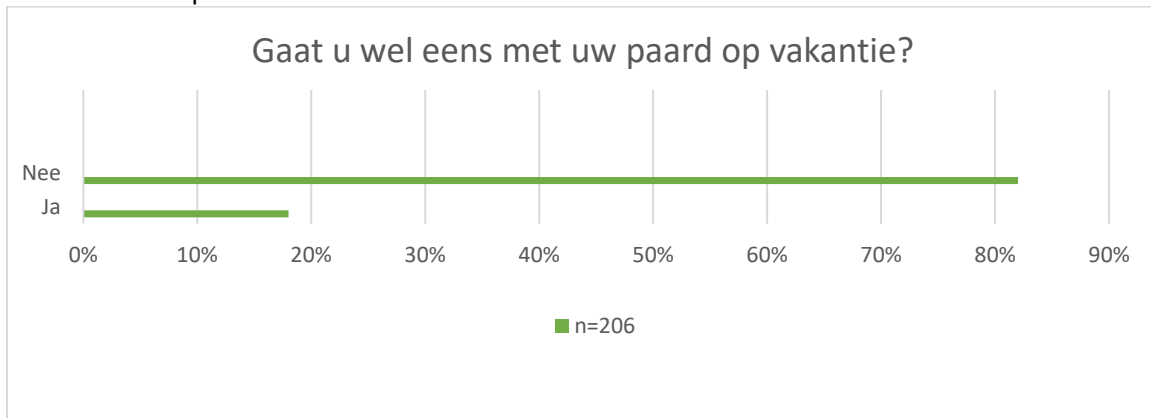
Figuur 5 laat zien hoeveel kilometer iemand bereid is om een paard te transporteren voor een goed georganiseerde buitenrit. Met 20,4% is de meerderheid van de respondenten bereid om het paard 20 tot 30 kilometer te transporteren voor een goed georganiseerde buitenrit.

Figuur 5 resultaat hoeveel kilometer de respondent bereid is het paard te transporteren voor een buitenrit

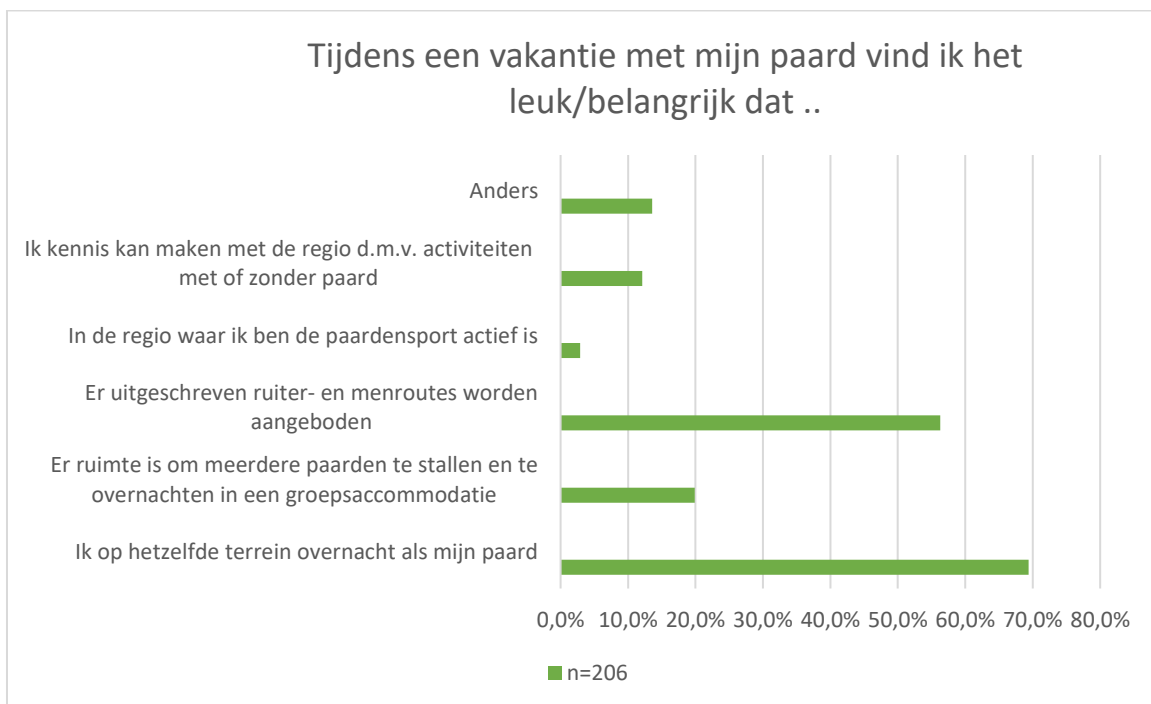
Behoefte tijdens een vakantie

Het is ook mogelijk om met een paard op vakantie te gaan, vaak is dit binnen Nederland. Volgens figuur 6 gaat 18% van de respondenten van deze enquête wel eens op vakantie met het paard. 14,8% van de respondenten die 'nee' heeft ingevuld heeft als reden daarvoor aangegeven dit niet te doen in verband met gebrek aan vervoer. De grootste reden is het niet hebben van een trailer of trailer rijbewijs. Ook heeft 26,7% van respondenten geen eigen paard tot hun beschikking hebben die mee kan op vakantie. Overige redenen om niet met het paard op vakantie te gaan zijn blessures, pensioen van het paard en niet de trailer op willen.

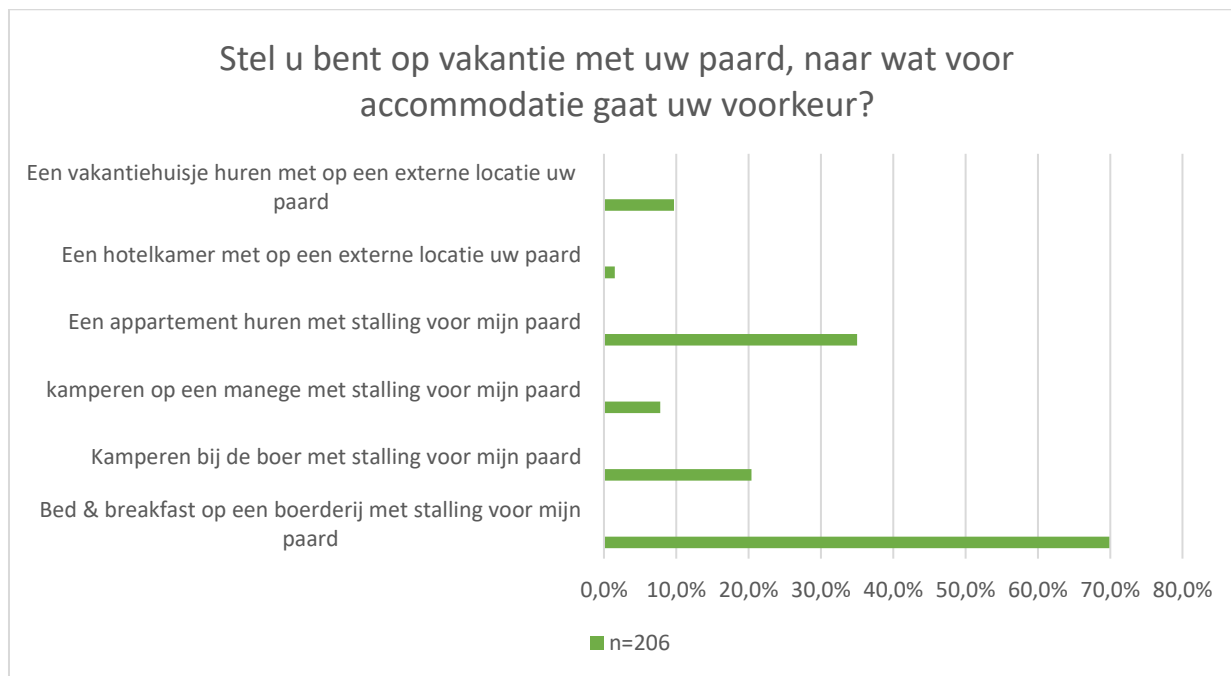
Figuur 6 resultaat of een respondent op vakantie gaat met het paard

Voor een vakantie met het paard is het van belang dat de vakantie voldoet aan de wensen van de ruiter. Echter heeft elke ruiter andere wensen. Hierbij vindt volgens figuur 7 69,4% van de respondenten het belangrijk dat zij op hetzelfde terrein overnachten als het paard en 56,3% vindt het leuk als er uitgeschreven men- en ruiterroutes aangeboden zijn op de plek van de vakantie. De respondenten die 'anders' hebben gekozen, geven aan het belangrijk te vinden dat er een mogelijkheid moet zijn tot weidegang en een goede stal.

Figuur 7 resultaat wat respondent belangrijk vindt tijdens een vakantie

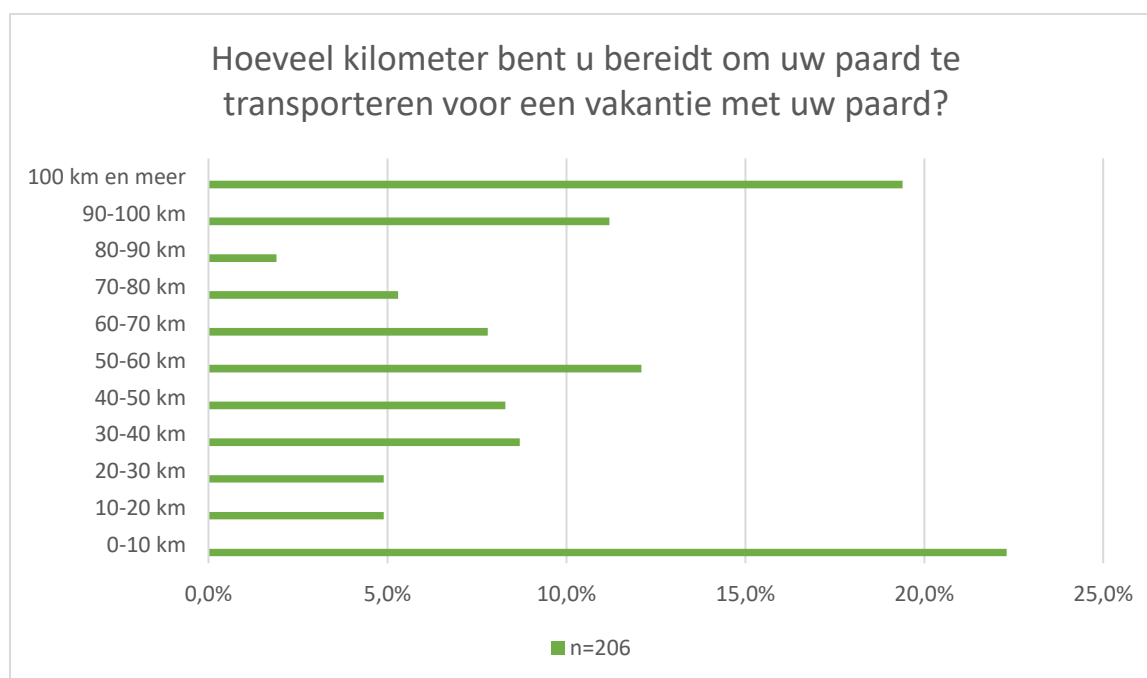
Tijdens een vakantie is het noodzakelijk om te kunnen overnachten, zowel de ruiter als het paard hebben onderdak nodig. In de enquête zijn verschillende mogelijkheden voor accommodaties weergegeven waar de respondenten uit konden kiezen, dit is te zien in figuur 8. 69,9% van de respondenten vindt het leuk om te overnachten bij een bed&breakfast op een boerderij met een stalling voor het paard. Ook is een appartement huren met een stalling voor het paard populair onder de respondenten, 35% van de respondenten kiest daarvoor.

Figuur 8 resultaat waar respondenten uit kiezen voor overnachting

Volgens figuur 9 is 19,4% van de respondenten bereid om 100 kilometer of meer het paard te transporteren voor een vakantie met het paard. Men is dan niet bereid om het paard voor een lange rit op transport te zetten. Dit is ook te zien in figuur 8, waarbij het merendeel van de respondenten bereid is om het paard maximaal 30 kilometer op transport te zetten voor een goed georganiseerde buitenrit.

Onder de respondenten is vergeleken of de provincie waar de respondent vandaan komt invloed heeft op de keuze voor het aantal kilometers dat het paard op transport zou moeten voor een vakantie. Hierin valt op dat het merendeel van de respondenten die uit Gelderland komen minder dan 50 kilometer willen afleggen met het paard voor een vakantie, terwijl de respondenten die uit Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant komen juist bereid zijn om meer dan 50 kilometer af te leggen voor een vakantie met het paard.

Figuur 9 resultaat hoeveel kilometer de respondent bereid is het paard te transporteren voor een vakantie

Uit de enquêteresultaten is gebleken dat de behoefte van de recreatieruiters vooral voorzien kunnen worden door multifunctionele landbouwbedrijven met verkoop van agrarische producten of bedrijven die recreatie als multifunctionele tak op het bedrijf hebben. Hierbij valt te denken aan een bed&breakfast of een camping op de boerderij.

Deelvraag 3: Hoe kan het Westerkwartier recreatieruiters uit heel Nederland naar zich toe trekken?

Door middel van de enquête 'De behoefte van recreatieruiters' komt er naar voren hoe het Westerkwartier recreatieruiters uit heel Nederland naar zich toe kan trekken.

Landschap Westerkwartier

Vanaf september 2017 is stichting Westerkwartier Paardenkwartier bezig geweest om een nieuw visieplan op te zetten, dit in samenwerking met LTO. Dit nieuwe visieplan (Huizinga, 2018). is in de zomer van 2018 gepresenteerd. In het visieplan is ook het landschap meegenomen. De provincie Groningen heeft als doelstelling in het Zuidelijk Westerkwartier waterberging en de uitbreiding van het Natuur Netwerk Nederland (NNN), voorheen bekend als Ecologische Hoofstructuur (EHS), te realiseren. Het grootste deel van het gebied, dat loopt van Opende tot het Leekstermeer, is nog in gebruik als landbouwgrond en moet worden verworven om te worden ingericht voor natuur, waterberging en recreatie. Dit gaat om een gebied van zo'n 2500 hectare.

Het Westerkwartier heeft een afwisselend en gevarieerd landschap. Ten noorden van het Van Starkenborghkanaal strekken zich open graslanden en akkers uit. In het zuidelijke deel wisselen laaggelegen veengronden en hoger gelegen zandruggen elkaar op. Op de zandgronden liggen de dorpen als langgerekte linten. De talrijke houtsingels, die de afscheiding tussen graslanden vormen, zorgen voor een intiem, besloten landschap, dat contrasteert met de open veenweiden. Aan de turfwinning herinneren petgaten: stroken met water en moeras die achterbleven waar turf werd uitgegraven. Poelen, bossen en zelfs een heideveld voegen extra variatie toe aan het landschap in het Westerkwartier (Staatbosbeheer, 2018).

Hippisch toerisme

Vanaf het begin van deze eeuw is een stijgende lijn te zien in het aantal mensen dat recreatief paardrijdt, deze trend blijft stijgen. Er is behoefte aan het vergroten van het van het ruiterroutenetwerk in het Westerkwartier, welke moet worden ingepast in het landschap. Het hippisch toerisme stijgt. In figuur 6 is echter te zien dat maar 18% van de respondenten op vakantie gaat met het paard. Dit wil niet zeggen dat de enquêteresultaten het statement dat het hippisch toerisme stijgt tegensprekt. 55 respondenten hebben namelijk aangegeven geen eigen paard tot hun beschikking te hebben waardoor de respondenten niet op vakantie kunnen met het paard. Een groot deel van de respondenten heeft aangegeven dat vervoer een probleem is waardoor vakantie met het paard niet mogelijk is. Op de vraag 'Stel u heeft geen eigen paard en er is een mogelijkheid om een paard te huren voor een vakantie in een bepaalde regio, zou u dit dan doen?' heeft 64,6% van de respondenten 'ja' geantwoord. Er is dus wel een behoefte aan vakantie met het paard onder de recreatieruiters. Ook is er veel vraag naar gebieden waar zowel paardrijden mogelijk is als overnachtingsmogelijkheden zijn (Huizinga, 2018).

Westerkwartier Paardenvertier

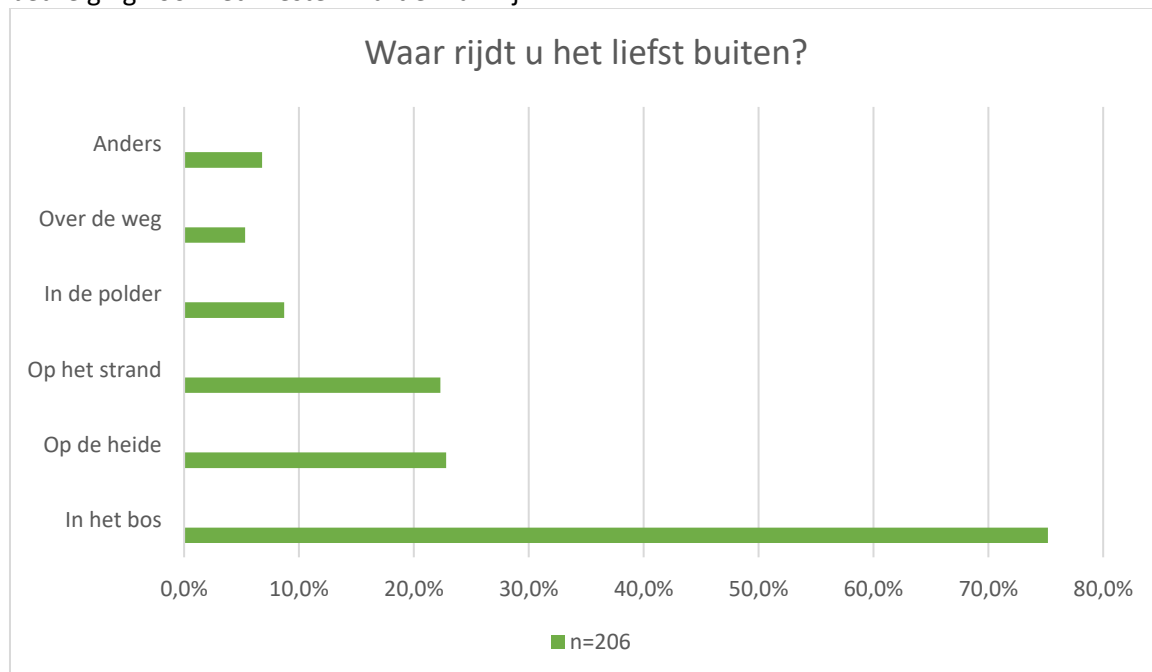
Eén keer per jaar organiseert Stichting Westerkwartier Paardenkwartier een rit voor ruiters en menners. Deze rit heeft de naam Westerkwartier paardenvertier gekregen. Vertier is in de vorm van een themarit voor ruiters en menners van verschillende afstanden. De rit is een unieke rit met allemaal obstakels onderweg. Deze obstakels zullen de ruiter en menner uitdagen om de samenwerking tussen paard en mens te laten zien. Marathonhindernissen en spelelementen die zowel te paard of als menner genomen kunnen worden zullen op verschillende plekken langs de route staan. De oefeningen zijn gebaseerd op behendigheid en vertrouwen (paardenkwartier, 2018). De rit is in 2013 voor het eerst georganiseerd. De rit was toen met 130 deelnemers al een succes. Elk jaar stijgt het aantal deelnemers en dit jaar (2018) had de rit meer dan 200 deelnemers uit Noord Nederland.

Resultaten

Figuur 11 geeft weer dat 75,2% van de respondenten het liefst in het bos buiten rijdt. Verder zijn het strand met 22,3% en de heide met 22,8% ook populair onder de respondenten. Het landschap van het Westerkwartier bestaat voornamelijk uit veengronden en zandruggen gevarieerd met bossen en een heideveld. Toch is de omgeving niet zo bosrijk als de Veluwe of als het dichtbij gelegen gebied het Drents Friese Wold wat twee grote concurrenten zijn voor het Westerkwartier. Op figuur 10 is het Westerkwartier in Groningen aangegeven en het Drents Friese Wold op de scheiding Drenthe Friesland. Op deze afbeelding is goed te zien hoe dicht het Drents Friese Wold ligt bij het Westerkwartier, wat een bedreiging voor het Westerkwartier kan zijn.

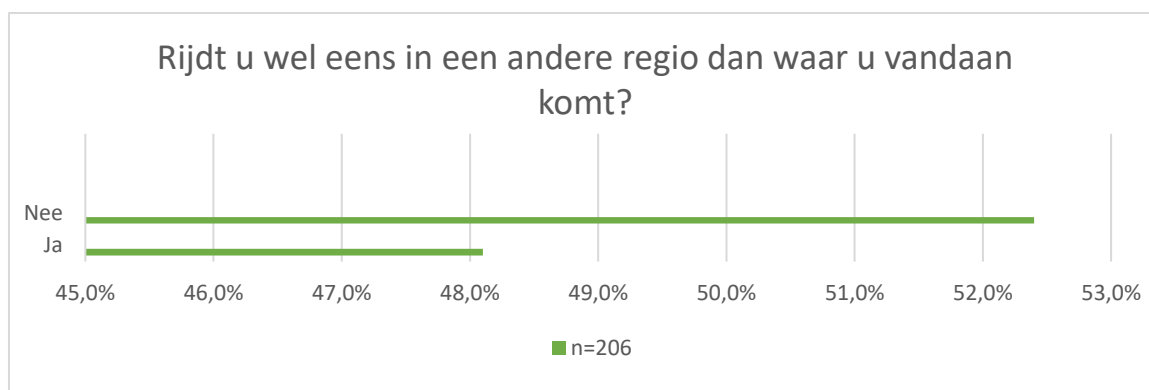

Figuur 10 ligging Westerkwartier ten opzichte van Drents Friese Wold

Figuur 11 resultaat waar respondenten het liefst buiten rijden

Volgens figuur 12 geeft 52,4% van de respondenten aan niet in een andere regio te rijden als waar de respondent vandaan komt. Echter doet 48,1% van de respondenten dat wel. Deze percentages liggen dicht bij elkaar, ongeveer de helft van de recreatieruiters rijden dus wel in een andere regio dan waar de recreatieruiter vandaan komt. Wanneer ongeveer de helft van de recreatieruiters niet gaat rijden in een andere regio dan waar de ruiter vandaan komt, is dat niet gunstig voor het Westerkwartier. Dit omdat het merendeel van de respondenten afkomstig is uit Zuid-Holland, Gelderland Noord-Holland en Brabant. Dit, in combinatie dat het merendeel van de respondenten bereid is om het paard maximaal 30 kilometer te transporteren voor een georganiseerde buitenrit, maakt het moeilijk voor het Westerkwartier om recreatieruiters uit heel Nederland naar de regio toe te trekken.

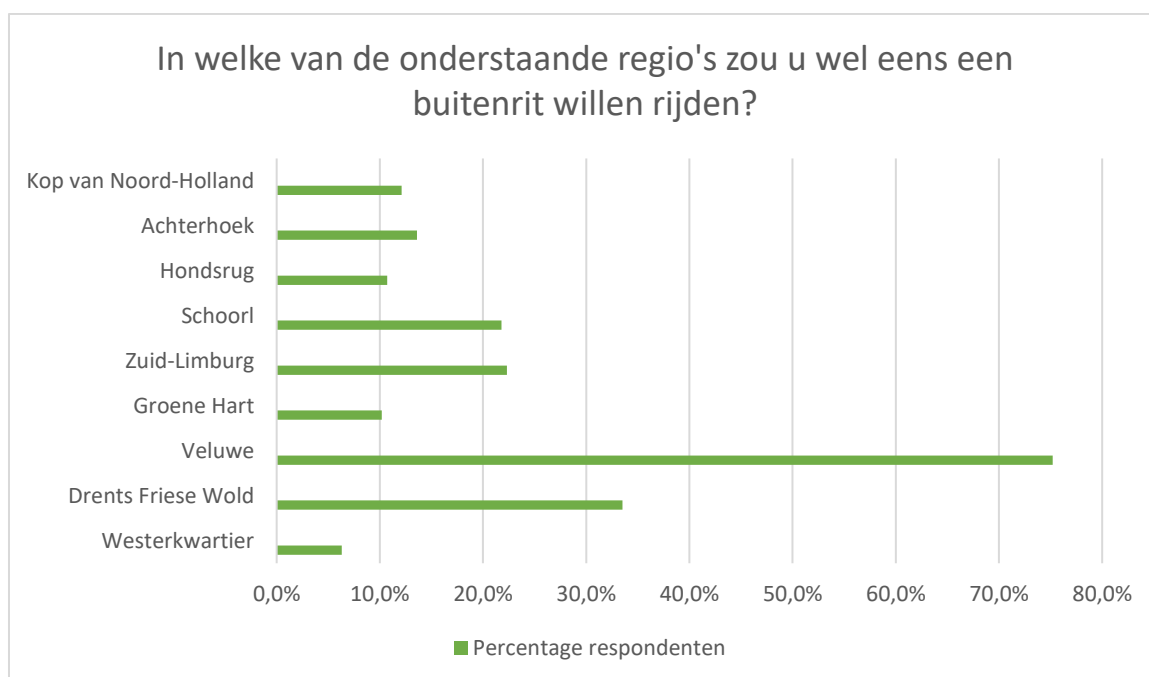

Figuur 12 resultaat of respondent in een andere regio rijdt dan waar de respondent vandaan komt

Dat de Veluwe en het Drents Friese Wold twee concurrenten zijn voor het Westerkwartier blijkt uit figuur 13. Maar liefst 75,2% van de respondenten geeft aan wel eens een buitenrit te willen rijden op de Veluwe en met 33,5% volgt het Drents Friese Wold. Het Westerkwartier loopt ver achter met maar 6,3%. Op deze vraag waren meerdere antwoorden mogelijk.

Gevraagd werd om de keuze voor de regio te motiveren. De dertien respondenten die voor het Westerkwartier hebben gekozen, motiveren deze keuze door aan te geven dat de omgeving vlak is wat fijn te rijden is, de omgeving mooi is maar ook nieuwsgierigheid naar de regio is aangegeven. Een aantal respondenten heeft aangegeven nog nooit van de regio gehoord te hebben.

Verder komt er maar liefst 86 keer naar voren dat de respondenten voor een bepaalde regio kiezen omdat de regio mooi is; dit wordt vooral over de Veluwe en het Drents Friese Wold gezegd.

Figuur 13 resultaat in welke regio de respondent wilt rijden

Op de open vraag in welke regio de respondenten het liefst paardrijden, komt ook hier de Veluwe uit. Het strand en de duinen en Brabant zijn ook populair. De overige respondenten kozen voor gebieden die niet of weinig gekozen is door andere respondenten. Voor het Westerkwartier zijn deze uitkomsten niet heel positief omdat de meeste respondenten toch kiezen voor het bosrijke gebied van de Veluwe. Dit is ook te zien in figuur 11 waar 75,2% van de respondenten aangeeft het liefst in het bos paard te rijden.

Bij deelvraag twee is de behoefte van de recreatieruiters onderzocht. Voor een antwoord op deelvraag drie zijn ook de antwoorden nodig van deelvraag twee. Uit de enquête is gebleken dat recreatieruiters behoefte hebben aan tussenstops tijdens het rijden van een rit langer dan 15 kilometer. Tijdens een rit vinden de ruiters het belangrijk om een tussenstop tegen te komen waarbij het paard kan rusten en drinken. Daarnaast hebben de meerderheid van de respondenten aangegeven het leuk te vinden om onderweg een boerderijwinkel tegen te komen. Ook een stand die lokale producten verkoopt onderweg doet het goed bij de respondenten en een enkele respondent zou het leuk vinden om wat te leren over de regio of sector tijdens een rit.

Tijdens een vakantie met het paard gaat voor het overnachten de voorkeur uit naar een bed&breakfast op een boerderij met een stalling voor het paard. Ook kamperen bij de boer met stalling voor het paard scoort beter dan kamperen op een manege. Respondenten hebben ook aangegeven het leuk te vinden als er tijdens een vakantie met het paard kennis gemaakt kan worden met de regio of sector door middel van activiteiten met, of zonder paard.

De respondenten rijden het liefst met het paard in het bos. Het Westerkwartier heeft niet zoveel bos te bieden als de Veluwe of het Drents Friese Wold, maar doordat de respondenten verschillende activiteiten leuk vinden die aangeboden kunnen worden door de multifunctionele landbouw is er wel een kans voor het Westerkwartier. Als stichting Westerkwartier Paardenkwartier in samenwerking met de multifunctionele landbouw zal gaan inspelen op deze behoeften weet de regio zich te onderscheiden van andere populaire delen van Nederland en bestaat er een mogelijkheid om recreatieruiters uit heel Nederland naar het Westerkwartier toe te trekken.

Omgeving	Aantal keer gekozen
Veluwe	46
Strand/duinen	29
Drenthe	18
Utrecht	7
Brabant (hier vallen ook de Loonse en Drunense duinen onder)	27
Geen voorkeursregio	15
Eigen omgeving	14

Figuur 14 resultaat waar respondenten het liefst paardrijden

Discussie

Het uiteindelijke doel van dit onderzoek is de multifunctionele landbouwondernemers en paardenhouders de kansen presenteren die het Westerkwartier, als paardenregio, heeft door in te spelen op de behoefte van recreatieruiters. De doelgroep van het onderzoek zijn multifunctionele landbouwondernemers en paardenhouders in regio Westerkwartier.

Aan de hand van het literatuur onderzoek zijn er drie deelvragen geformuleerd. Deze drie deelvragen geven een antwoord op de hoofdvraag. Er zal per deelvraag een korte samenvatting gegeven worden van de belangrijkste resultaten die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen.

Aanbod multifunctionele landbouw richting recreatieruiters

Het belangrijkste resultaat daartoe naar voren is gekomen door middel van de interviews is dat er door de multifunctionele landbouw in het Westerkwartier niks wordt aangeboden aan de recreatieruiters. Alleen bed&breakfast Bohte, lid van Stichting Westerkwartier Paardenkwartier, biedt de mogelijkheid om het paard mee te nemen en te stallen bij de bed&breakfast. Echter is deze bed&breakfast niet gevestigd op een boerderij dus geen multifunctioneel landbouw bedrijf.

Behoefte recreatieruiters

Uit de resultaten van de enquête is er naar voren gekomen dat het merendeel van de recreatieruiters tijdens het rijden van een buitenrit behoefte hebben aan tussenstops wanneer de rit langer is dan 15 kilometer. Van alle respondenten geeft 50% aan het leuk te vinden om tijdens het rijden van een route een boerderijwinkel tegen te komen. 19,9% van de respondenten vindt het leuk om een stand tegen te komen waar lokale producten verkocht worden en 7,3% vindt het leuk om een route te rijden waarin activiteiten aangeboden worden waarbij het paard kan rusten en de ruiter wat leert over de regio en/of de sector. Het opvallende aan deze gegevens is dat er vanuit de recreatieruiters interesse richting de multifunctionele landbouw, met name verkoop en educatie, tijdens het rijden van een rit.

Recreëren met het paard is niet alleen rijden van buitenritten maar ook op vakantie gaan met het paard. Echter geeft het merendeel van de respondenten aan niet op vakantie te gaan met het paard. Maar als zij wel op vakantie gaan, of stel dat een ruiter op vakantie gaat met het paard, is het opvallend dat 69,9% van de respondenten kiest voor een bed&breakfast op een boerderij met stalling voor het paard. Kamperen op de boerderij met stalling voor het paard doet het ook goed onder de respondenten, hier kiest 20,4% voor. Opvallend is dat de respondenten liever kiezen voor kamperen bij de boer met stalling voor het paard dan kamperen op een manege met stalling voor het paard. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat een manege een te drukke omgeving is met veel mensen en kinderen op het terrein. Echter heeft een manege wel alle faciliteiten voor paarden op het terrein. Een boerderij is rustiger wat betreft het aantal mensen op het terrein, maar heeft niet altijd alle faciliteiten voor paarden. Echter geven 13 respondenten aan het belangrijk te vinden dat er een mogelijkheid moet zijn tot weidegang en een goede stal. Deze twee faciliteiten kunnen ook makkelijk aangeboden worden op een boerderij.

Opvallend is, dat men bereid is om meer kilometer te rijden met het paard voor een vakantie dan voor een georganiseerde buitenrit. Dit is logisch te verklaren doordat een georganiseerde buitenrit vaak voor één dag is. Verder is er opgevallen dat recreatieruiters die afkomstig zijn uit Gelderland het paard niet meer dan 50 kilometer willen transporteren voor een vakantie. Recreatieruiters uit Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant zijn juist bereid om het paard meer dan 50 kilometer te transporteren voor een vakantie. Dit is te verklaren doordat de Veluwe in Gelderland ligt en dit een populair gebied is om paard te rijden onder de recreatieruiters.

Het naar de regio trekken van recreatieruiters

Stichting Westerkwartier Paardenkwartier organiseert één keer per jaar een rit voor ruiters en menners. Deze rit is anders dan een normale buitenrit en heeft de naam Westerkwartier Paardenvertier gekregen. In deze rit zitten spelelementen verwerkt en marathonhindernissen. Doordat de deelnemersgroep elk jaar stijgt, geeft het aan dat deze rit een populaire rit is onder de ruiters en menners. Deze rit is dan ook een mooie kans om niet alleen ruiters uit Noord Nederland aan te trekken maar ook ruiters uit de rest van Nederland.

De enquête resultaten geven ook antwoord op deelvraag drie. 75,2% van de respondenten rijden het liefst met het paard in het bos. Voor het Westerkwartier is dat geen gunstig resultaat. Het Westerkwartier heeft niet zoveel bos te bieden als de Veluwe of het Drents Friese Wold, maar doordat de respondenten verschillende activiteiten leuk vinden die aangeboden kunnen worden door de multifunctionele landbouw is er wel een kans voor het Westerkwartier. Ook het feit dat de meerderheid van de recreatieruiters over het algemeen niet meer dan 30 kilometer met paard op transport wil voor een buitenrit is niet gunstig voor het Westerkwartier. Dit omdat de meeste recreatieruiters afkomstig zijn uit Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Gelderland. Als stichting Westerkwartier Paardenkwartier in samenwerking met de multifunctionele landbouw zal gaan inspelen op deze behoeften weet de regio zich te onderscheiden van andere, onder recreatieruiters, populaire regio's van Nederland.

Reflectie

Als de algemene ruiterskenmerken van de respondenten vergeleken worden met de algemene ruiterskenmerken uit de literatuur kan er gezegd worden dat de respondenten van de enquête niet veel afwijken van de algemene ruiterskenmerken uit de literatuur. Zo zijn de meeste ruiters uit de respondentengroep afkomstig uit de provincies Zuid-Holland, Noord-Holland, Noord-Brabant en Gelderland en hetzelfde geldt voor de ruitergroep die in het literatuuronderzoek genoemd is. Ook de man/vrouw verhoudingen komen overeen. Er kan alleen gezegd worden dat de leeftijdsgroepen iets van elkaar afwijken. Uit het literatuuronderzoek komt naar voren de meeste respondenten van het Nationaal Ruitersonderzoek tussen de 20 en de 35 jaar is en uit dit onderzoek zijn de meeste respondenten tussen de 16 en de 30 jaar oud. Echter is dit geen groot verschil en is dit verschil niet relevant voor de betrouwbaarheid van de resultaten van het onderzoek.

Voor het onderzoek is er gebruik gemaakt van een enquête en interviews. De enquête heeft 206 respondenten bereikt. De enquête was gericht op recreatieruiters uit heel Nederland en is verspreid via Facebook en het paardenforum Bokt.nl. De interviews die afgenomen zijn is met Sytse van Dellen (voorzitter Stichting Westerkwartier Paardenkwartier), Ande Niekdijk (biologische melkveehouderij met vleesverkoop aan huis) en de firma Bisschop (Melkveehouderij met zuivel verwerken en kaasverkoop aan huis).

De interviews zijn, door omstandigheden, afgenomen in de zomer van 2018. Het was de bedoeling om uit te komen op vijftien interviews. Door middel van het ledenbestand van LTO Noord is het gelukt om een aantal multifunctionele landbouwondernemers te bereiken en via deze ondernemers kreeg ik de naam van enkele andere multifunctionele landbouwondernemers. Echter is het niet gelukt om aan de vijftien interviews te komen. De grootste reden hiervoor is de droogte van deze periode. Meerdere bedrijven zijn gebeld om een afspraak te maken maar ik kreeg meerdere malen het antwoord dat er geen tijd was in verband met de droogte en de drukte die daarbij komt kijken om de gewassen te beregenen. Het is gelukt om twee melkveehouders met verkoop aan huis te bereiken, die bereidt waren om het interview af te nemen. De droogte is een niet beïnvloedbare situatie waardoor de resultaten van de interviews niet helemaal betrouwbaar zijn. Er kan door het te kort aan interviews geen duidelijk standpunt vanuit de multifunctionele landbouw naar voren komen.

Een andere reden waardoor het niet gelukt is om aan vijftien interviews te komen is dat de multifunctionele landbouwondernemers van elkaar niet weten dat die ondernemers actief zijn in de regio. Wanneer een ondernemer aangaf geen tijd te hebben voor een interview stelde ik de vraag of de ondernemer andere multifunctionele landbouwondernemers in de buurt wist. Dit antwoord was over het algemeen 'nee'. Dit is opmerkelijk omdat er volgens het visieplan van Stichting Westerkwartier Paardenkwartier 48 multifunctionele landbouwondernemers actief zijn in het Westerkwartier.

Tijdens het analyseren van de enquêteresultaten zijn er een aantal punten naar voren gekomen die anders hadden gemoeten. Zo zijn er een aantal enquêtevragen die uiteindelijk anders geformuleerd hadden moeten worden of waarbij er juist doorgevraagd had moeten worden om een nog beter beeld te krijgen bij de behoeftes van recreatieruiters en wat recreatieruiters beweegt om te kiezen voor de keuze die zij gemaakt hebben. Om een beter beeld te schetsen van wat voor recreatieruiters de respondenten zijn heeft er bij vraag vijf ook gevraagd moeten worden of er gemend wordt met het paard of dat er juist helemaal niet gereden wordt maar bijvoorbeeld alleen wandelen.

Conclusie

Het doel van dit onderzoek is de multifunctionele landbouwondernemers en paardenhouders de kansen presenteren die het Westerkwartier, als paardenregio, heeft door in te spelen op de behoefte van recreatieruiters. In dit onderzoek is er naar een antwoord gezocht op de vraag: *‘Hoe kunnen de behoeften van recreatieruiters kansen bieden aan de multifunctionele landbouw in het Westerkwartier?’* Om op deze vraag een antwoord te vinden is er zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek gedaan.

Uit de resultaten van de interviews is gebleken dat er momenteel in het Westerkwartier niks wordt aangeboden vanuit de multifunctionele landbouw aan de recreatieruiters. De recreatieruiters uit dit onderzoek recreëren met het paard door middel van buitenritten rijden (of menen) en het op vakantie gaan met het paard. Bij deze twee manieren van recreëren horen verschillende behoeftes. Tijdens het rijden van buitenritten hebben recreatieruiters behoefte aan een tussenstop bij een rit langer dan 15 kilometer. Bij deze tussenstop vinden recreatieruiters het belangrijk dat er een mogelijkheid is waar het paard kan rusten en kan drinken. Daarbij vinden veel recreatieruiters het leuk om onderweg een boerderijwinkel tegen te komen of een stand waar lokale producten verkocht worden.

Uit de enquête is naar voren gekomen dat een recreatieruiters tijdens een vakantie met het paard op hetzelfde terrein wilt overnachten als het paard. Ook vinden recreatieruiters het belangrijk dat er uitgeschreven men- en ruteroutes worden aangeboden. Als het op de overnachting zelf aankomt gaat de voorkeur onder recreatieruiters uit naar een bed&breakfast op een boerderij met stalling voor het paard, een appartement huren met stalling voor het paard en kamperen bij de boer met stalling voor het paard.

Het is voor het Westerkwartier moeilijk om recreatieruiters uit heel Nederland naar de regio toe te trekken. Recreatieruiters rijden het liefst met het paard door het bos. Het Westerkwartier heeft niet veel bos en de omgeving van het Drents Friese Wold is een grote concurrent voor het Westerkwartier. De meeste recreatieruiters zijn bereid om het paard maximaal 30 kilometer te transporteren voor een georganiseerde buitenrit. Daarbij komt kijken dat de meeste recreatieruiters afkomstig zijn uit Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Gelderland. Deze ruiters zullen dus het paard niet voor langer dan 30 kilometer op transport zetten voor een georganiseerde rit. Wel kan door samenwerking met de multifunctionele landbouw ingespeeld worden op de behoeften die recreatieruiters hebben. Ook de georganiseerde rit Westerkwartier Paardenvertier groeit nog steeds in aantal deelnemers en kan ervoor zorgen dat er recreatieruiters uit heel Nederland naar de regio toe komen.

Uiteindelijk kan er door middel van dit onderzoek geconcludeerd worden dat de behoeften van recreatieruiters wel degelijk kansen kunnen bieden aan een aantal multifunctionele landbouw takken in het Westerkwartier. De recreatieruiters bieden door middel van de omschreven behoeften vooral kansen aan multifunctionele landbouwbedrijven die agrarische producten verkopen en aan bedrijven die recreatie als multifunctionele tak hebben. De recreatieruiters bieden dus geen kansen voor de gehele multifunctionele landbouw sector in het Westerkwartier.

Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden er aan de hand van de gewonnen informatie en conclusie aanbevelingen gegeven. Omdat er onderzoek gedaan is naar de vraag hoe kunnen de behoeften recreatieruiters kansen bieden aan de multifunctionele landbouw in het Westerkwartier zullen de aanbevelingen geschreven worden voor multifunctionele landbouwondernemers in het Westerkwartier. Uit het onderzoek is gebleken dat de recreatieruiters voornamelijk voor de multifunctionele landbouwondernemers met verkoop aan huis of gericht zijn op recreatie het meest kunnen betekenen. Er wordt een aanbeveling gedaan voor de individuele multifunctionele landbouw ondernemer, een aanbeveling voor de Stichting Westerkwartier Paardenkwartier en ten slotte een aanbeveling voor een vervolg onderzoek.

Voor de multifunctionele landbouwondernemers met verkoop aan huis en de multifunctionele landbouwondernemers die gericht is op recreatie is dit onderzoek uiteindelijk het meest van belang geweest. Wanneer er vanuit de multifunctionele landbouw ondernemer met verkoop aan huis interesse is om in te spelen op de behoeften van recreatieruiters is het aan te raden om in gesprek te gaan met de Stichting Westerkwartier Paardenkwartier. De stichting organiseert elk jaar een rit voor ruiters en menners. De eerste stap naar een samenwerking tussen beide partijen is dat de ondernemer ervoor kiest om met een stand lokale producten te verkopen bij bijvoorbeeld de finish van de georganiseerde rit Westerkwartier Paardenkwartier. Wanneer dit een succes is, kan stichting Westerkwartier Paardenkwartier in samenwerking met de multifunctionele landbouwondernemers routes uitstippelen die langs boerderijwinkels in de omgeving gaat en wellicht meer georganiseerde ritten aanbieden.

Voor de multifunctionele landbouwondernemers die gericht zijn op recreatie en beschikking hebben over een camping of bed&breakfast is het aan te raden, wanneer de stroom recreatieruiters in de regio toeneemt, te gaan kijken of het mogelijk is om op het terrein paarden te stallen. De recreatieruiters geven aan te willen overnachten bij een bed&breakfast op een boerderij met stalling voor het paard of kamperen bij de boer met stalling voor het paard. Dit is een kans voor deze ondernemers om meer klanten te genereren. Gezien het Westerkwartier nog niet heel erg in trek is en het bouwen van paardenstallen een investering vraagt, is het verstandig voor de ondernemer om klein te beginnen met bijvoorbeeld alleen de mogelijkheid tot weidegang voor het paard aan te bieden. Veel ruiters hechten er waarde aan dat het paard tijdens een vakantie op het weiland kan staan. Wanneer de vraag ontstaat naar mogelijkheden om met het paard op vakantie te gaan in het Westerkwartier kan de ondernemer altijd uitbreiden.

Als laatste wordt er aanbevolen om vervolgonderzoek uit te voeren op dit onderwerp. De resultaten van dit onderzoek zijn niet helemaal representatief omdat er te weinig interviews zijn afgenomen met multifunctionele landbouwondernemers uit het Westerkwartier. Aan te raden is dan ook meer onderzoek te doen naar wat de multifunctionele landbouwondernemers eigenlijk willen wat betreft samenwerking met de paardensector. Uit de interviews met de twee multifunctionele landbouwondernemers kwam al naar voren dat er vanuit die ondernemers geen oprechte interesse is in samenwerking met de paardensector. Tijd en geen interesse in de paardensector waren hiervoor de grootste redenen. Echter spreken deze bedrijven niet voor alle overige 46 multifunctionele landbouwbedrijven in het Westerkwartier. Ook is het aan te raden, bij verder onderzoek, wat de paardensector voor de gehele multifunctionele landbouw sector kan doen. Dit onderzoek is afgebakend naar de behoefte van recreatieruiters en tijdens het onderzoek is het duidelijk geworden dat dit onderzoek alleen interessant is voor multifunctionele landbouwbedrijven met verkoop aan huis en recreatie.

Bibliografie

- (2017). Opgehaald van Canon Westerkwartier: <http://www.canonwesterkwartier.nl/canon-detail%26pid%3d14.html>
- Begrippen*. (2017). Opgehaald van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/begrippen?tab=d#id=demografische-druk>
- Canon westerkwartier. (2017). *Landbouw in Noordelijk Westerkwartier*. Opgehaald van Canon Westerkwartier: <http://www.canonwesterkwartier.nl/canon-detail%26pid%3d42.html>
- checkmarket. (2018, maart 2018). *steekproefcalculator*. Opgehaald van checkmarket: <https://nl.checkmarket.com/steekproefcalculator/>
- Encyclo. (2018, maart 8). Opgehaald van Encyclo: <http://www.encyclo.nl/begrip/Verbrede%20landbouw>
- Encyclo. (2018, maart 8). Opgehaald van Encyclo: <http://www.encyclo.nl/begrip/recreatie>
- Encyclo. (2018, maart 8). Opgehaald van Encyclo: <http://www.encyclo.nl/begrip/ruiter>
- Grijze druk per gemeente*. (2017). Opgehaald van volksgezondheid en zorg: <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/bevolking/regionaal-internationaal/leeftijdsopbouw#node-grijze-druk-gemeente>
- Herindeling.westerkwartier. (2017, april 12). *Infographic*. Opgehaald van Herindeling.westerkwartier: <https://herindeling.westerkwartier.nl/2017/04/12/infographic/>
- Huizinga, E. (2018, juni 12). Het Westerkwartier 'een aantrekkelijk hippisch vestigingsklimaat'. Groningen, Groningen, Westkwartier, Nederland: Sparketing, Groningen.
- Kierkels, T., & Ypma, T. (2012). *Multifunctionele landbouw in Nederland, meer dan boeren alleen*. Zutphen: Rood bont.
- KNHS. (2015). *Brochure Nederland paardenland*. Opgehaald van KNHS: <https://www.knhs.nl/over-knhs/publicaties/brochure-nederland-paardenland/>
- KNHS. (2015). *Het grote paardensport onderzoek*. Ermelo: KNHS.
- Oostindie, H., Seuneke, P., van Broekhuizen, R., Hegger, E., & Wiskerke, H. (2011). *Dynamiek en robuustheid in de multifunctionele landbouw*. Wageningen: Wageningen University.
- paardenkwartier, W. (2018, juli 19). *WVPK*. Opgehaald van Westerkwartier Paardenkwartier: <http://www.westerkwartierpaardenkwartier.nl/bezoekers-en-ruiters/wkpv-2018>
- Scribbr. (2017). *Overzicht van onderzoeksoorten*. Opgehaald van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/category/onderzoeksmethoden/>
- scribbr. (2017). *wat is kwalitatief en kwantitatief onderzoek*. Opgehaald van scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/kwalitatief-vs-quantitatief-onderzoek/>
- Staatbosbeheer. (2018, juli 19). *Over het Westerkwartier*. Opgehaald van Staatbosbeheer: <https://www.staatsbosbeheer.nl/natuurgebieden/westerkwartier/over-het-westerkwartier>
- Statline*. (2017). Opgehaald van CBS: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=70072ned&D1=0,51,89,92,162-165,206-209&D2=282,384,437,756&D3=20-22&VW=C>

- Statline CBS. (2017, april 19). *Landbouw; bedrijven met verbredingsactiviteiten, hoofdbedrijfstype, regio*. Opgehaald van Statline CBS:
<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=80807ned&D1=0-1,3,5,8-10,12-14&D2=0&D3=0,5&D4=2-3,8-10&HDR=G1,G2,G3&STB=T&VW=T>
- Statline CBS. (2017, oktober 31). *Regionale kerncijfers Nederland*. Opgehaald van Statline CBS:
<http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=70072ned&D1=0,51,78,89,92,162-165,206-209&D2=282,384,437,756&D3=20-22&HDR=T&STB=G1,G2&VW=C>
- van Hal, M., Timmers, R., & Bartels, J. (2016). *Hippische monitor 2016*. HAS Hogeschool.
- van Hal, M., Timmers, R., & de Koning, W. (2017). *Hippische monitor 2017*. Den Bosch: HAS Hogeschool.
- van Hal, M., Timmers, R., & Koning, d. (2017). *Hippische monitor 2017*. HAS Hogeschool.
- Westerkwartier Paardenkwartier. (2017, december 4). *Over Westerkwartier paardenkwartier*. Opgehaald van Stichting Westerkwartier Paardenkwartier:
<http://www.westerkwartierpaardenkwartier.nl/over-westerkwartier-paardenkwartier>
- Ypma, T. (2014). *Kijk op multifunctionele landbouw omzet en impact 2007 - 2013*. Wageningen: Wageningen UR.

Bijlage 1 enquête 'De behoefte van recreatieruiters'

1. Wat is uw geslacht?
 - Man
 - Vrouw
2. Wat is uw leeftijd?
 - 0-15
 - 16-20
 - 21-25
 - 26-30
 - 31-35
 - 36-40
 - 41-45
 - 46-50
 - 51-55
 - 56-60
 - 60 jaar en ouder
3. Wat is uw postcode?
4. Heeft u een eigen paard?
 - Ja
 - Nee, wel een verzorgpaard
 - Nee, maar ik kan wel rijden
5. Wat voor type recreatieruiter vindt u uzelf?
 - Ik heb geen behoefte aan de wedstrijdssport
 - Ik rijd wel wedstrijden, train in de bak maar ik rijd ook buitenritten
 - Ik rijd onderlinge wedstrijden, en ik rij buitenritten
 - Ik rijd onderlinge wedstrijden, thuis gewoon in de bak en af en toe buitenritten
6. Wat verstaat u onder een buitenrit?
 - In de buitenbaan rijden
 - Na het rijden in de rijbaan, uitstappen op de weg/in het bos/op het strand
 - Rijden in het bos/over de weg/op het strand
7. Waar rijdt u het liefst buiten?
 - In het bos
 - Op de heide
 - Op het strand
 - In de polder
 - Over de weg
 - Anders ...
8. Hoe vaak maakt u gemiddeld per jaar een buitenrit?
 - 0-10 keer
 - 10-20 keer
 - 20-30 keer
 - 30-40 keer
 - 40-50 keer

- 50-60 keer
- Nooit
- Anders ...

9. Voor een buitenrit ...

- Kan ik vanaf stal het bos/strand/heide in rijden
- Moet ik met de trailer/vrachtwagen/op stap voor het bos/strand/heide

10. Hoe lang duurt bij u gemiddeld een buitenrit?

- 0,5 uur
- 1 uur
- 1,5 uur
- 2 uur
- 2,5 uur
- 3 uur
- Anders ...

11. Rijdt u wel eens in een andere regio dan waar u vandaan komt?

- Ja
- Nee

12. In welke regio rijdt u het liefst buiten?

.....

13. In welke van de onderstaande regio's zou u wel eens een buitenrit willen rijden?

- Westerkwartier
- Drents Friese Wold
- Veluwe
- Groene Hart
- Zuid-Limburg
- Schoorl
- Hondsrug
- Achterhoek
- Kop van Noord-Holland

14. Kunt u de keuze van vraag 13 motiveren?

.....

15. Rijdt u wel eens georganiseerde ritten zoals bijvoorbeeld 'Enjoy the ride' ritten?

- Ja
- Nee

16. Heeft u tijdens het rijden van een route behoefte aan tussenstops?

- Als het een rit langer dan 15 km is wel
- Nee, nooit

17. Stel u bent op buitenrit, welke van de onderstaande opties zou u leuk vinden tegen te komen?

- Een plek om mijn paard te laten drinken en te laten rusten
- Een horeca gelegenheid om koffie te drinken en te lunchen
- Een route die langs een boerderijwinkel gaat om bijvoorbeeld een ijsje te halen
- Een standje waar lokale producten verkocht worden, bijvoorbeeld eten en drinken
- Een route waar activiteiten aangeboden worden waarbij mijn paard kan uitrusten en ik wat leer over de regio/sector

18. Hoeveel kilometer bent u bereid om uw paard te transporteren voor een goed georganiseerde buitenrit?

- 0-10 km
- 10-20 km
- 20-30 km
- 30-40 km
- 40-50 km
- 50-60 km
- 60-70 km
- 70-80 km
- 80-90 km
- 90-100 km
- 100 km en meer

19. Gaat u wel eens met uw paard op vakantie?

- Ja
- Nee

20. Zo nee, waarom niet?

- Te duur
- Te weinig aanbod
- Ik wil graag vakantie zonder mijn paard
- Ik heb geen eigen paard
- Anders ...

21. Stel u heeft geen eigen paard en er is een mogelijkheid om een paard te huren voor een vakantie in een bepaalde regio, zou u dit dan doen?

- Ja
- Nee

22. Hoeveel kilometer bent u bereid om uw paard te transporteren voor een vakantie met uw paard?

- 0-10 km
- 10-20 km
- 20-30 km
- 30-40 km
- 40-50 km
- 50-60 km
- 60-70 km
- 70-80 km
- 80-90 km

- 90-100 km
- 100 km en meer

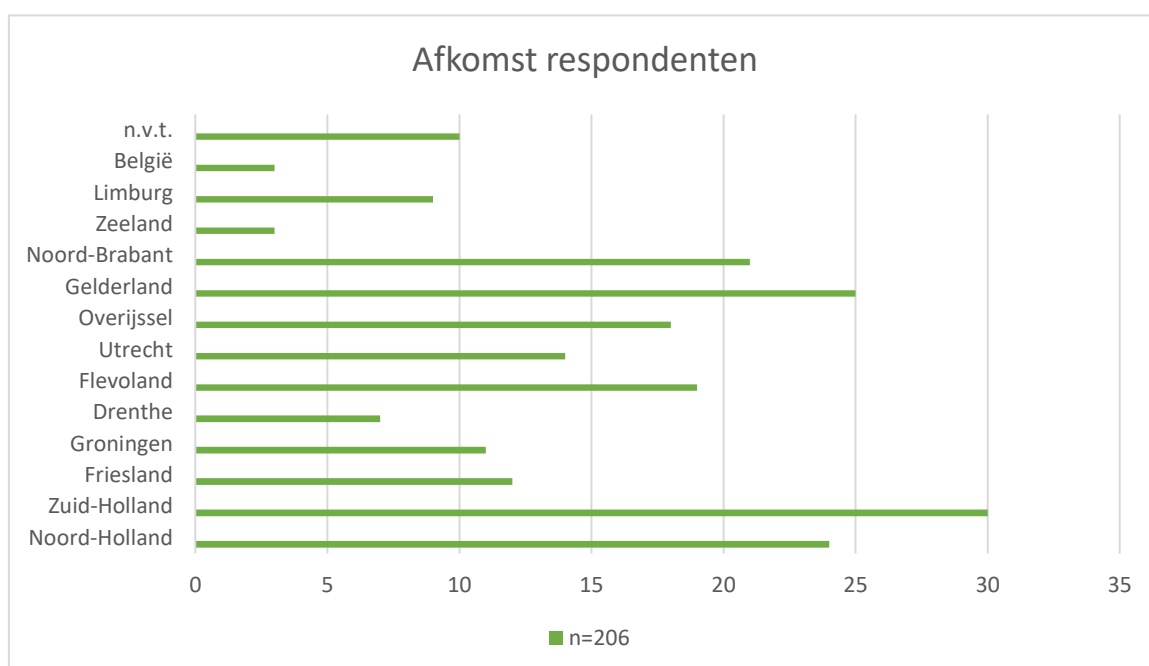
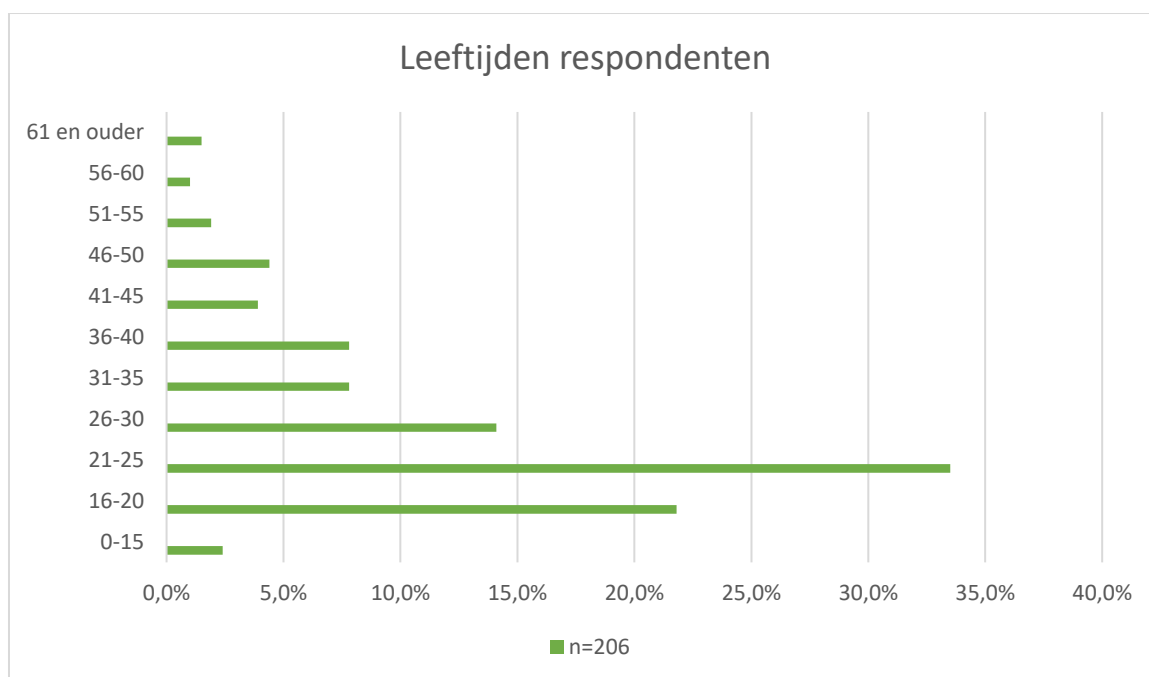
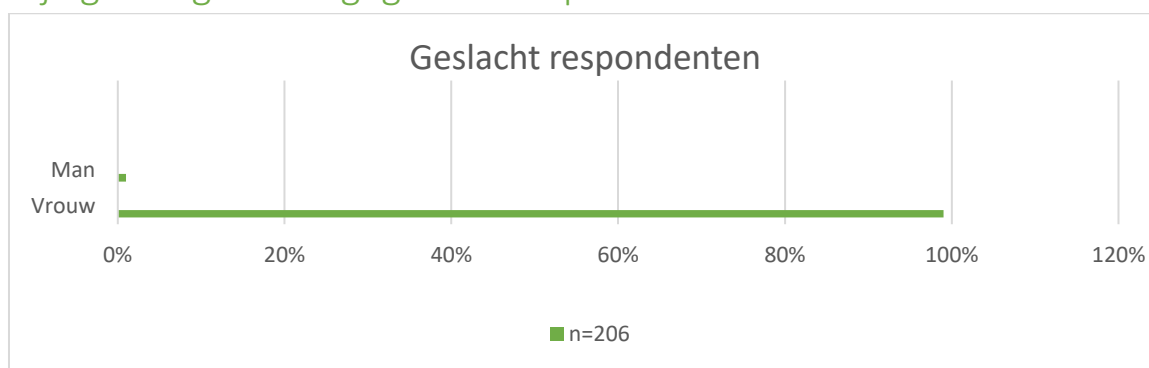
23. Tijdens een vakantie met mijn paard vind ik het leuk/belangrijk dat ..

- Ik op hetzelfde terrein overnacht als mijn paard
- Er ruimte is om meerdere paarden te stallen en te overnachten in een groepsaccommodatie
- Er uitgeschreven ruiter- en menroutes worden aangeboden
- In de regio waar ik ben de paardensport actief is
- Ik kennis kan maken met de regio d.m.v. activiteiten met of zonder paard
- Anders ...

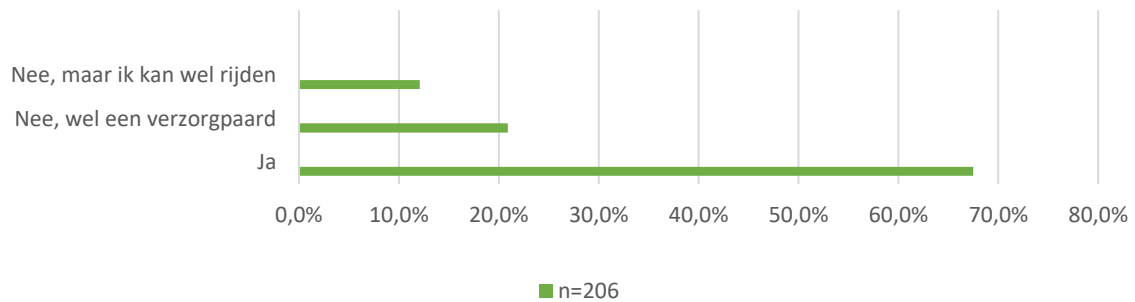
24. Stel u bent op vakantie met uw paard, naar wat voor accommodatie van de onderstaande opties gaat uw voorkeur?

- Bed&breakfast op een boerderij met stalling voor mijn paard
- Kamperen bij de boer met stalling voor mijn paard
- Kamperen op een manege met stalling voor mijn paard
- Een appartement huren met stalling voor mijn paard
- Een hotel kamer met op een externe locatie uw paard
- Een vakantiehuisje huren met op een externe locatie uw paard

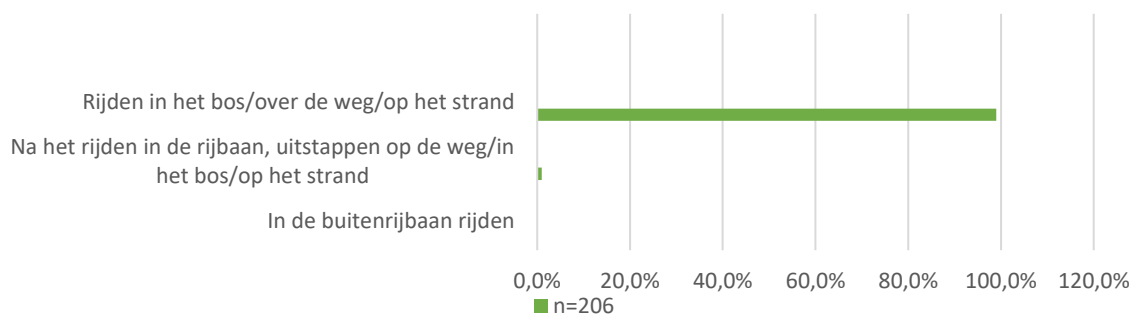
Bijlage 2 algemene gegevens respondenten

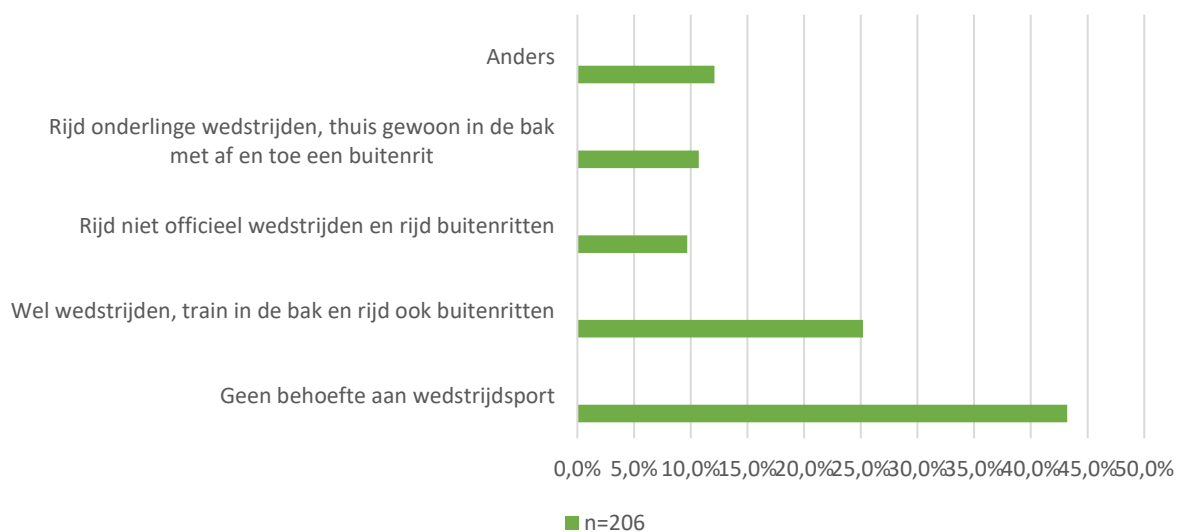
Wel/geen eigen paard

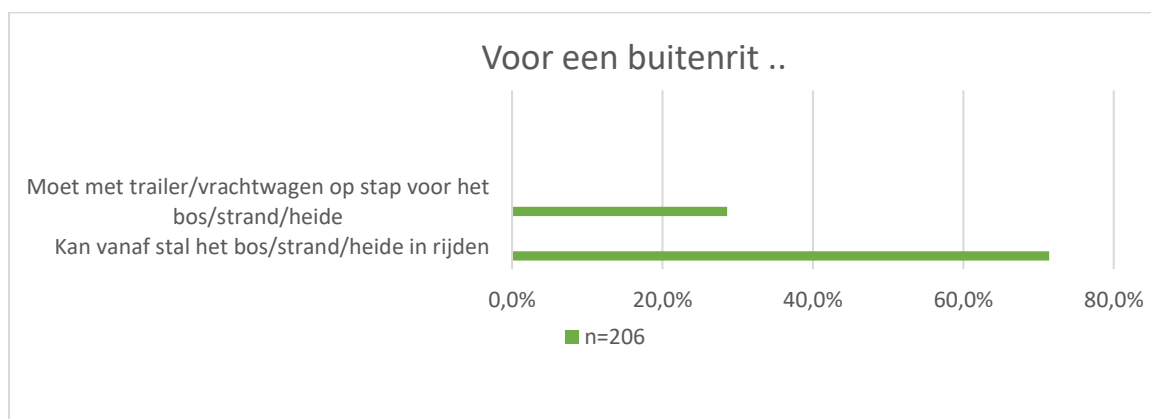
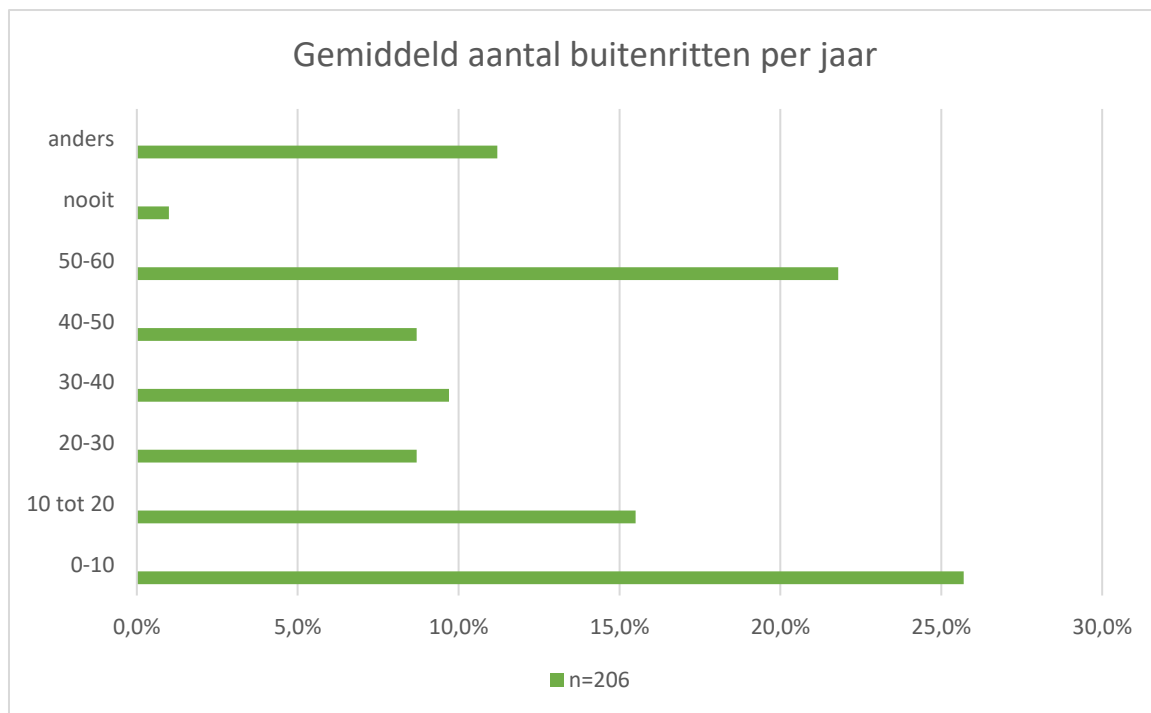

Wat verstaat u onder een buitenrit?

Type recreatieruiter

Westerkwartier lonkt naar paarden

PAARDEN PIETER STOKKERMANS 17 JUL 2018 OM 13:56UUR

Het Groninger Westerkwartier heeft de paardensector veel te bieden. De stichting Westerkwartier Paardenkwartier ziet in dit gebied veel kansen voor paarden.

De Groningse gedeputeerde Henk Staghouwer heeft vrijdag de nota 'Het Westerkwartier: een lonkend perspectief' uit handen van Sietse van Dellen, voorzitter van de stichting Westerkwartier Paardenkwartier ontvangen.

Direct na afloop meldde de gedeputeerde een aantal aanbevelingen die deze nota bevat zeker te faciliteren.

'Als je kijkt naar de economische impact van de gehele hippische sector en de vooraanstaande rol die de regio Westerkwartier hierin speelt, dan gaan wij met een zeer positieve blik deze nota bestuderen. Er is vandaag hier in Tolbert een zaadje geplant', aldus de gedeputeerde.

Nieuwe natuur

'Er wordt hier in deze regio ongeveer 2.500 hectare 'nieuwe natuur' ontwikkeld en gelet op het provinciaal omgevingsplan is het heel goed mogelijk om daarin ook faciliteiten voor de ruitersport op te nemen. In deze nota spreekt de in eendracht verzamelde hippische wereld van het Westerkwartier grote ambities uit', vertelt Staghouwer. 'Wij willen met deze sector in gesprek gaan en blijven, waarbij ook een belangrijke rol is weggelegd voor de op 1 januari 2019 te vormen nieuwe gemeente Westerkwartier.'

Dit visieplan kan meehelpen de hippische infrastructuur in heel Noord-Nederland te versterken

RALPH VAN VENROOIJ, LANDELIJK VOORZITTER LTO PAARDENHOUDERIJ

In de grote zaal van De Postwagen vertelde Henk Hulshoff, voorzitter van LTO Zuidelijk Westerkwartier, dat de organisatie die hij vertegenwoordigt behulpzaam is geweest. 'Je kunt zeggen dat de stichting de handschoen heeft opgepakt. Ik hoop dat alle betrokkenen in de koets stappen om samen de plannen te realiseren die in deze visie worden gepresenteerd', aldus Hulshoff tegen de tweehonderd aanwezigen.

Duizend maneges

Ralph van Venrooij, landelijk voorzitter van LTO Paardenhouderij, onderstreepte in een kort maar helder betoog het economische belang van de hippische sector en noemde een aantal kerngetallen: 2 miljard euro omzet, duizend maneges, 500.000 hippische sporters, 450.000 paarden, 1.500 hippische verenigingen en jaarlijks 7.500 evenementen.

'Daarbij is het ook van belang dat men zich realiseert dat zeven paarden goed zijn voor één arbeidsplaats. De recreatie met het paard is enorm. Onderzoek maakt duidelijk dat er jaarlijks 17 miljoen buitenritten worden gereden', vervolgt de LTO-vakgroepvoorman.

'Daarbij is het ook van belang dat men zich realiseert dat zeven paarden goed zijn voor één arbeidsplaats. De recreatie met het paard is enorm. Onderzoek maakt duidelijk dat er jaarlijks 17 miljoen buitenritten worden gereden', vervolgt de LTO-vakgroepvoorman.

'En de hippische sector groeit nog steeds, mede dankzij de internationale successen van de hippische topsporters. Dat is weer mede te danken aan de sterke hippische infrastructuur die Nederland kent. Dit visieplan kan meehelpen die infrastructuur in geheel Noord-Nederland te versterken, als het wordt omarmd door gemeente en provincie', aldus Van Venrooij.